

‘පටියාන’ විසිද්ධවෙනි දේශනාව (ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය)

නමො තසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසස
නමො තසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසස
නමො තසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසස

තුන් ලෝකයම එළිය කරගෙන සත්වයන් කෙරෙහි පතලාවූ මහා කරුණාවකින් ලෝකයට පහළ වී වදාළා වූ තමන් වහන්සේගේ වැඩ ඉන්න භූමිය කරුණාව කොට ගත්තාවූ ලෝකයට පිහිට වෙන්නාවූ භස්තය ප්‍රඥාව කොට ගත්තාවූ පාරමී ධර්මයන්ගෙන් උත්තරීතර භාවයට පත් උනාවූ ශාන්තිනායක සම්මා සම්බුදුරජාණන්වහන්සේට ශීල සම්පත්තියෙන් සමාධි සම්පත්තියෙන් ප්‍රඥා සම්පත්තියෙන් උත්තරීතර භාවයට පත් උනාවූ ශාන්ති නායක ධර්ම රාජයාණන් වහන්සේට මම සිරසින් වැද නමස්කාර කරනවා මාගේ නමස්කාරය වේවා!

ඒ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කොට ගත්තාවූ දේශනා කොට වදාළා වූ සත්වයන්ගේ නිවීම දක්වන්නා වූ නිවීම සිද්ධ වෙන්නාවූ ඒ උතුම් වූ ශ්‍රී සත්ධර්මස්කන්ධයට ධර්ම රත්නයට මම නමස්කාර කරනවා මාගේ නමස්කාරය වේවා!

ඒ ධර්ම මාර්ගයේ ගමන්කොට සුපටිපන්න ආදී උතුම් ගුණයන්හි පිහිටා ලොවට පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයක් වූ අශ්ඨාර්ය පුද්ගල මහා සංඝ රත්නයට ඒ සස ගුණයන්ට මම සිරසින් වැද නමස්කාර කරනවා මාගේ නමස්කාරය වේවා!

බුද්ධ රත්නයේ ධර්ම රත්නයේ සංඝ රත්නයේ අනන්ත අපරිමාණ ගුණ බලයෙන් තුනුරුවන්ගේ ගුණ මොහොතකට සිහිපත් කොට වන්දනා කිරීමේදී පහළ වෙන කුසල චේතනාවන්ගේ ධර්ම චේතනාවන්ගේ ආනුභාව බලයෙන් මේ අසාගෙන සිටින්නාවූ පින්වතුන් ජීවිතියේ මේ මොහොත දක්වාම වඩා ගත්තාවූ ආම්සමය ප්‍රතිපත්තිය කුසල ධර්මයන්ගේ ආනුභාව බලයෙන් සැමදෙනාටම අදත් මේ දේශනාව සාකච්ඡාව තුලින් කියාදෙන්ට බලාපොරොත්තු වෙන ධර්ම කරුණු ටික ඉතාමත්ම හොඳින් වැටහේවා! තේරුම්ගන්ට ලැබේවා! ඒ සඳහා ඥානය ප්‍රඥාව අවධි වේවා! සිහියත් වැඩේවා! මාර බාධක ධර්මයන්ගෙන් පීඩාවක් බාධකයක් නොම වේවා! සැමදෙනාටම මේ උතුම් ධර්ම කරුණු තේරුම් අරගෙන ඒ තුලින් ප්‍රඥාව අවදි කරගෙන මෝහය අන්ධකාරය නසාගෙන බුද්ධාදීඋතුමන් වහන්සේලා අවබෝධ කරගත්ත ඒ උතුම් ශාන්ත වූ නිර්වාණ ධාතුවට පිවිසෙන්නට නිර්වාණ ධාතුවෙන් දුක් කෙලවරකරගන්ට නිර්වාණ ධාතුවට පිවිසෙමින් ලෝකයෙන් එතෙර වෙන්ට ලැබේවා! කියල මෙමුත්‍රියෙන් ප්‍රාර්ථනා කරනවා.

ඉතිං අද අපි සැමදෙනාටම කථා කරන්ට තිබෙන මාතෘකාව තමයි ඊළඟ ප්‍රත්‍යය ධර්මය. අපි මේ අවස්ථාව දක්වාම සුවිසි පටියාන ධර්ම කරුණු කථාකරගෙන ආවා. අද අපි කථා කරන්ට යන්නේ ප්‍රත්‍යය ධර්මයන්ගේ ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය’ කියන කොටස. ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය’ 17 වෙනි ස්ථානයට සඳහන් වෙනවා. ධ්‍යානය කියන වචනය ඇහෙන කොට මේ පින්වතුන්ට බණ අසල තියෙන නිසා ඒවගේම පොත පත කියවල තියෙන නිසා ධ්‍යාන ධර්ම කියන්නේ මොකක්ද කියල යම්කිසි මතකයකට එනවා. ධ්‍යාන කියන්නේ කුමක්ද කියල සංඛ්‍යාත්මක

මතකයට එනවා. මේ වචන අභිධම්ම විග්‍රහයේදීත් සූත්‍ර ධර්ම විග්‍රහයේදීත් එකම වචන තියෙන නිසා සමහර වෙලාවට ඒ තැන් දෙකේදීම එක අදහසක් ගත්තට - එක සංකල්පයක් - එක සංඥාවක් ගත්තට කෙනෙක් පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. සමහර තැන්වල එවැනි අවස්ථා නිවැරදි වෙච්ච තැනුත් තිබෙනවා සමහර වෙලාවට ගැටළු සහගත වැරදි සහගත වෙච්ච තැනුත් තියෙනවා.

අද කථාකරන්නේ ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය’. ඒ කියන්නේ ධ්‍යාන ධර්මයක් - ධ්‍යාන කියන දේවල් අතින් දේවල් වලට උපකාර වෙන උදව් වෙන විදිය. මේක තමයි අපි කථා කරන්නේ. ධ්‍යානයක් කියලා කියනකොට අපිට මතකයට එන්නේ ප්‍රථම ධ්‍යානය ඊළඟට ද්විතීය ධ්‍යානය - තෘතීය ධ්‍යානය ඔය වගේ සම්වදින - චතුත්ථ ධ්‍යානය - රූපාවචර ධ්‍යානය - අරූපාවචර ධ්‍යාන - ඔන්න ඔයවගේ දේවල් තමයි අපේ මතකයට එන්නේ. ඒක සාමාන්‍යයෙන් ස්වභාවයක්. මෙතැනදී කථාකරන ධර්ම ඊට වඩා තරමක් වෙනස් වෙන්න පුළුවන් - තරමක් ගැලපි යන්න පුළුවන්. ධ්‍යාන ධර්ම කියලා කිව්වම වැඩිගෙන යන ධර්ම හැටියට සංඛාත්මක එක දෙක තුන - ප්‍රථම ධ්‍යානය - ද්විතීය ධ්‍යානය - තෘතීය ධ්‍යානය - චතුත්ථ ධ්‍යානය කියලා රූපාවචර ධ්‍යාන නම් කරලා තිබෙනවා. ඊළඟට එතනින් එහාට ගියාට පස්සේ අරූපාවචර ධ්‍යාන - ආකිඤ්චඤ්ඤායතන - විඤ්ඤානඤ්චායතනය - ආකිඤ්චඤ්ඤායතන - නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන - ඔය විදියට ධ්‍යාන අරූපාවචරයෙන් නම් කරනවා. ඊළඟට තියෙනවා ආරම්භණ විවිධත්වයෙන් ධ්‍යාන නම් කරනවා. ඒ කියන්නේ ධ්‍යානයක් ලබාගන්න පාවිච්චි කරන අරමුණ නිසා ධ්‍යානය වෙනස් වෙනවා. ඒ තමයි කසිණ ධ්‍යානය - පඨවි කසිණ ධ්‍යානය - අපෝ - තේපෝ - වායෝ කසිණ ධ්‍යාන - නීල කසිණ ධ්‍යානය - ඊළඟට මෙත්‍රියෙන් උපදවාගත්තු ධ්‍යාන - ආරම්භණ වශයෙනුත් ඕක වෙනස් වෙනවා - හැබැයි අර සංඛ්‍යාවට ගැලපෙන්නට යනවා. ආරම්භණ වශයෙන් විවිධත්වය නිසා පාවිච්චි කරන අරමුණුවල තිබෙන්නාවූ වෙනස්කම නිසාත් අපි ධ්‍යාන ධර්ම ‘මේ ධ්‍යානය’ කියලා හඳුන්වා ගන්නවා. සංඛ්‍යාත්මක වශයෙන් ඉහළට වැඩිගෙන යන ආකාරයෙන් එක දෙක තුන් හතර කියලත් රූපාවචර අරූපාවචර කියලත් අපි හඳුනා ගන්නවා. ඒවගේම තමයි මෙතනදී අපි දැනගත යුතුයි ධ්‍යාන කියන දේවල් ඇතුළේ තිබෙන්නාවූ අංග - ඒවාගේ තිබෙන quality - ධ්‍යානයක් ඇතුළත තිබෙන quality - අංග එක්කාසු කරලා ඒ අනෙකුත් ධ්‍යානයයි කියන එක සලකනවා. මෙතැනදී විශේෂයෙන්ම වැදගත් වෙන්නේ මෙන්න මේ තුන්වෙනුව කියපු අංග හැටියට සලකන්නාවූ ධ්‍යාන කථාවයි. අපේ පින්වතුන් බොහෝම පරෙස්සමෙන් මේ කථාව අහගෙන ඉන්න. බණ අහපු නිසා බණ පොත්පත කියවපු නිසාත් මේකේ සමහර වෙලාවට හින් හැප්පෙන ජාති තියෙන්න බැරි කමක් නෑ. ඒකනිසා ඉවසීමෙන් අහගෙන ඉන්න එතකොට කිසිම පටලැවිල්ලක් නැතුව මේ කාරණය තේරේවි වැටහේවි.

දැන් අපි මේ කථාව කරගෙන යනකොට - ඒ කියන්නේ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ගැන කථාකරන කොට ඉස්සෙල්ලා වගේ අපිට තිබෙන්නේ ධර්ම සමූහයක් පමණයි. දැන් සිත්කියලා බෙදා ගත්ත - විත්ත ධර්ම හැටියට බෙදාගත්ත ධර්ම කොට්ඨාසයක්. අපි කිව්වා 89 ක් තියෙනවයි කියලා. ඊළඟට ඒ හින් ඇසුරුකරගෙන ක්‍රියාත්මක වෙන - වැඩකරන විත්තයට බැඳී තිබෙන

වෛතසික ධර්ම කියල සමුදායක් තිබෙනවා කියල අපි කිව්වා. එකේ 52 තිබෙනවා. ඊළඟට රූප ධර්ම තිබෙනවා 28 ක් - එහෙමත් අපි කිව්වා - ඊළඟට නිර්වාණ ධාතුව - ඉතින් මේ ගොඩවල් 4 තිබෙනකොට මේ ගොඩවල් 4 ධ්‍යාන කියන දේවල් කලා කරන්න ඕනේ වෙන්නේ කොයි හරියේද කියල අපි දැනගන්න ඕනෑ. දැන් හිත ධ්‍යානයද? හැබැයි සූත්‍ර දේශනාවල තිබෙනවා ධ්‍යාන සිත් කියල - ධ්‍යාන සිත් කියල කියන්නේ - හැබැයි මේ කලාවේ හැටියට 'සිත' 'ධ්‍යානය' නෙමෙයි. සිත කියන එකට ධ්‍යානය කියන්නේ නෑ. හැබැයි සූත්‍ර දේශනාවල් වල අපි අහල තියෙනේ ධ්‍යාන සිත්කියල. ප්‍රථම ධ්‍යාන සිත - ද්විතීය ධ්‍යාන සිත - තෘතීය ධ්‍යාන සිත - චතුර් ධ්‍යාන සිත - මෛත්‍රී ධ්‍යාන සිත - ඔය විදියටයි තියෙන්නේ. එතකොට නිර්වාණ ධාතුව කියන එකත් ධ්‍යානය නෙමෙයි. ඒක ධර්මයක්. රූප කියන ජාතියත් ධ්‍යාන නෙමෙයි - ඒවත් ඕලාරික ධර්ම ස්වභාව. එතකොට වෛතසික ධර්ම 52 ක් තියෙනවා. ඒ වෛතසික ධර්ම 52 හාර අවුස්සලා මේ කියන්නාවූ කලාවට අවශ්‍ය ධ්‍යාන කියල කියන්නේ මොනවාදැයි කියල අපි හොයා ගත යුතු වෙන්නේ.

ඔන්න දැන් අපිට ධ්‍යාන කියන ඒවා හොයන්න වෙන්නේ සිත් ආශ්‍රයෙනුත් නෙමෙයි - නිර්වාණ යෙනුත් නෙමෙයි - රූප වලත් නෙමෙයි - වෛතසික ධර්මවල. තව පොඩ් පටලැවිල්ලක් වෙන නිසා මම තව පොඩ් කරුණු ටිකක් කියන්නම්.

අපි අකුසල් සිත්ගැන කියන කොට ඒ සිතට නමක් වට්ටනවා මනෝමය ධර්මයක් මුල් කරලා. විශේෂනත්වයක් තියෙනවා. ඒ කියන්නේ තරඟ තියෙන්නාවූ සිතට කියනවා තරඟ සිත කියල. ලෝභය තිබෙන්නාවූ සිතට කියනවා ලෝභ සිත කියල. ඊර්ෂ්‍යාව තිබෙන සිතට කියනවා ඊර්ෂ්‍යා සිත කියල. මාන්‍ය තියෙන සිතට කියනවා මාන්‍ය සිත කියල. දැන් බලන්ට තරඟ සිත - ලෝභ සිත - ඊර්ෂ්‍යා සිත - මාන්‍ය සිත - එතකොට මේවා ඇවිල්ල හිතේ තිබෙන එක්තරා ගතියක් මුල් කරගෙන - ඔය හිත නම් කරගත්ත විදිය. ගෙයක් ගැන කලාකරන කොට - යම්කිසි ගෙදරක තිබෙනවා නම් යම්කිසි ගුණයක් - විශේෂ ලක්ෂණයක් තිබෙනවානම් ඒ විශේෂ ලක්ෂණය මුලට දාල ඒ ගෙදර හඳුන්වනවා. එහෙම එකක් තියෙනවා. අපි හිතමු ගෙයක් තිබෙනවා රතුපාට වහලයක් තිබෙනවා. ඒ ගෙදරට කියනවා රතුපාට වහලේ තිබෙන ගෙදර කියල. බිත්තියේ ගාල තිබෙනවා ක්‍රීම්පාට මොනවා හරි paint එකක්. එතකොට කියනවා අපි අර ක්‍රීම්පාට තිබෙන ගෙදර කියල. යම්කිසි විදියකින් සුදු පාට ගාල තියෙනවානම් අර සුදුහුණු ගාපු ගෙදර කියල. ඒකෙ මැටිදාල තිබුනොත් එහෙම කියනවා අර මැටි ගහල තියෙන ගෙදර කියල. දැන් බලන්ට ගෙදරට විශේෂත්වයක් ආපු විදිය. හැම එකම ඒ විදියට තමයි. හිතට ගත්තොත් එහෙම පරිත්‍යාගශීලී ගතිය තිබෙන්නාවූ හිතට - දාන හිත - පරිත්‍යාගශීලී හිත කියනවා - කරුණාව බැසගෙන තිබෙන්නාවූ හිතට කියනවා කරුණාවන්ත හිත කියල. ඊළඟට මෛත්‍රීයෙන් පිරිවිච්ච හිතට කියනව මෛත්‍රීය සිත කියල. ප්‍රඥාව තිබෙන්නාවූ හිතට ප්‍රඥාවන්ත හිතක් කියල කියනවා - ඥානවන්ත හිතක් කියනවා. ඉතින් ඔය විදියට සිතේ තිබෙන්නාවූ ගුණයක් අල්ලගෙන අපි ඒ හිත නම්කර ගන්නවා - හිතට විශේෂනත්වයක් දෙනවා. ඒවගේ මේ සූත්‍ර දේශනා වල්වල කලාකරන - කියලදෙන ඒ ධ්‍යාන සිත්වලටත් ඒ සිතේ තිබෙන්නාවූ ගුණයක් මුල්කරගෙන තමයි ඒ හිතට නම්කරන්නේ 'ධ්‍යාන සිත' කියල - 'ඤාන සිත'. ධ්‍යාන කියල කියන්නේ වෙන ජාතියක් - සිත කියන්නේ වෙන ජාතියක් කියන බව හොඳට පැහැදිලියි. හැබැයි සිතේ තමයි ධ්‍යාන

තියෙන්. සිතෙන් අයිත්වෙලා ධ්‍යාන වලට ඉන්න බෑ. ධ්‍යාන කියල කියන්නේ සිතට බද්ධ වෙච්ච හිතට සම්බන්ධ වෙච්ච හිතට කැටී තිබෙන්නාවූ යම්කිසි ධර්ම ස්වභාවයක්. ඔන්න මම ඔය කිව්වේ ධ්‍යානය (කුමාර) කියන එක එකක් අනිත් එක තමයි සිත. හැබැයි කුමාර කියන දේවල් වලට සිතත් පරිබාහිරව යන්න බෑ. දැන් ඔන්න මම එක කාරණයක් කියල දුන්න.

තව අපි පැත්තක් හිතමු. අපි කියනවා මෙහෙම - හිත කියන්නේ මොකක්ද කියල ඇහුවම 'හිත ඇවිල්ල අරමුණු ගැනීමේ ශක්තිය තිබෙන අරමුණු දැනගැනීමේ ශක්තිය තිබෙන්නාවූ ගතියක් කියන්නේ හිතක්' - හිතට අරමුණු හිතන්ට පුළුවන් - අරමුණු ගන්ට පුළුවන් - අරමුණු දැනගන්ට පුළුවන්. ඔය තමයි හිතේ හැටි - හැකියාව. හැබැයි හිත අරමුණු ගන්නකොට තනියෙන් හුදකලාව ඒ හිත යන්නේ නෑ අරමුණු ගන්ට - එහෙම බෑ. ඒ හිතට සහවර ධර්ම සමූහයක් තිබෙන්නට ඕන. සහජාත සහවර ධර්ම සමූහයක් එනවා ඒ අරමුණේ හැටිහැටියට. ඒ ධර්මයෝ එක්ක ගිහිල්ල තමයි මේ හිත අරමුණු කරන්නේ. එතකොට හිතේ පහළ වෙන්නාවූ ඒ වෛතසික ධර්ම කියල සමූහයක් තිබෙනවා ඒ වෛතසික ධර්මයෝ අර හිතත් එක්ක අරමුණට ගිහිල්ල අරමුණට ගොඩවෙලා අරමුණේ බැහැගෙන අරමුණට තමන්ගෙන් කෙරෙන්නට ඕන ටික ඒ ගොල්ලෝ කරනවා. එතකොට හිත විතරක් නෙමෙයි අරමුණ ගන්න ස්වභාවය තිබෙන්නේ - සිත විතරක් නෙමෙයි ඒ රූල්ලම - ධර්ම පිණ්ඩයම - ධර්ම පොකුරම අරමුණ පැත්තට නතු වෙලා බර වෙලා වැක්කෙරිලා අරමුණ සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒකට කියනවා අරමුණ ගන්නවා කියල. ඔය වෛතසික ධර්මවල තිබෙනවා අරමුණට පනින අරමුණට බැස ගන්න අරමුණට යන ඔයවගේ එක එක මට්ටමේ යම් යම් හැකියාවල් ටිකක් ඔය වෛතසික වලට තියෙනවා. ඒ කියන්නේ අරමුණක් සම්බන්ධයෙන් කරන්ට පුළුවන් - තමන්ට කරන්ට පුළුවන් වැඩ පොඩ්ඩක් ඕකේ තියෙනවා. අපි මෙහෙම හිතුවොත් - ගෙදරක ඉන්නවා ඒ ගෙදර මුලාදැනියා - පිරිමි කෙනා - ඊළඟට භාර්යාව; කාන්තාව - ඊළඟට දරුවෝ ඉන්නවා තුන්දෙනෙක් විතර - ඊළඟට උපස්ථාන කරන්න සේවිකාවක් ඉන්නවා. දැන් මේ ගෙදරට එනවා අමුත්තෙක්. අමුත්තෙක් ආවම ඒ අමුත්තා පිළිගැනීම සඳහා යන්නේ එක්කෝ ප්‍රධාන වශයෙන්ම ගෙදර මුලාදැනියා - ප්‍රධාන කෙනා ස්වාමියා යනවා. එහෙම නැත්නම් කාන්තාව. එතකොට ඒ එන්නාවූ කෙනා භාර ගැනීම සඳහා පිළිගැනීම සඳහා ප්‍රධානත්වයෙන් ඉදිරිපත් වෙන්නාවූ අයත් ඉන්නවා - භාර්යාව ස්වාමියා - දරුවොත් එක්තරා මට්ටමකට ඉදිරිපත් වෙනවා. ඒවගේම තමයි පිටිපස්සේ කාමරේක කුස්සියේ වැඩ කරත් ඒ වැඩට ඉන්න අයත් තේ එකක් හදල දීම වශයෙන් හරි හිතහවිම් මාත්‍රයෙන් හරි ඇල්වතුර එකක් ගිහින් ඇල්ලීමෙන් හරි ඒ ආගන්තුකයාට ක්‍රියාත්මක වන බවක් - අවධානය යොදන බවක් තිබෙනවා. ඒකනිසා අගන්තුකයා ආවහම - ගෙදර ස්වාමියා - භාර්යාව - දරුවෝ - ඒවාගේම වැඩ කරන කෙනා - බල්ලෙක් - බළලෙක් හිටියනම් ඒ සතා උනත් ආගන්තුක එක්කෙනාට ගිහිල්ලා වලිගෙ වනලා පොඩ්ඩක් කැරකිලා ප්‍රතිචාර දක්වන ගතියක් තියෙනවා. දැන් එතකොට මේ ඔක්කොම ගෙදර ඉන්න අය අර ආගන්තුකයාට ප්‍රතිචාර දක්වන ස්වභාවය.

ඔයවගේ අපේ හිත අරමුණක් සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට අරමුණ ගන්ට යනකොට මේ වෛතසික ධර්ම පොකුර ඒ තමන්ට අයිති වැඩකොටස් ඒ ඒ විදියට ගිහිල්ල කරන ගතියක් තියෙනවා. ඒ දේවල් අතර වෛතසික මහා ගොඩක් තිබෙනවානේ - ඒ ගොඩක් තිබෙන වෛතසික අතර ඔය අරමුණ සම්බන්ධයෙන් පැනල ඉදිරිපත්වෙලා එහෙම වැඩ කරන්න පුළුවන් හැකියාව තිබෙන වෛතසික ධර්ම තිබෙනවා 7 ක්. (එක විදියකට 5 යි එක විදියකට

7 යි) ඒ වෛතසික ධර්ම අනිත් ඒවාට වඩා ටිකක් හයිය ගැමිම තිබෙන්නාවූ වෛතසික තියෙනවා. දැන් අපි මේ වෛතසික ධර්මයන්ගේ තිබෙන්නාවූ විවිධත්වය විවිධ හැකියාවල් - ඕවා ගැන කලා කරනවා - අපි කලා කරලා තියෙනවා. මේත් ඒ වගේ අවස්ථාවක්. වෛතසික ධර්ම යන්නේ හිතක් එක්කනේ අරමුණට. එතකොට තිබෙනවා මේ හිතක් එක්ක යන වෛතසික ධර්මයෝ අරමුණේ ඇතිල්ලිගෙන පිරිමැදිගෙන යන ගතියක් තිබෙනවා. අරමුණ ගන්න ගතියක් තිබෙනවා. අරමුණ දෙසට හැරී බැලෙන්නාවූ ගතියක් තිබෙනවා. අරමුණ කරා යන ගතියක් - අරමුණුවලට තල්ලු වෙලා පිවිසෙන ගතියක් තිබෙනවා ඔය හැම වෛතසික ධර්මයකම. ඒ වෛතසික ධර්මයන්ගෙන් විශේෂ හැකියාවල් තිබෙන්නාවූ ධර්ම ටිකක් තිබෙනවා ආන්න ඒ ධර්ම ටික තමයි මෙතන කලා කරන්නේ. වෛතසික ධර්ම 52 ක් තිබෙනවා ඒකෙන් තිබෙනවා විශේෂයෙන්ම මේ කලාවට ගැනෙන ධර්ම 7 ක්. 52 න් 7 ක් තිබෙනවා - මෙතන විශේෂ හැකියාවක් තිබෙන. අනිත් වෛතසික ධර්මයන්ට වඩා ගැමිමක් - බලයක් - වැඩිපුර authority ගතියක් - අරමුණ සම්බන්ධයෙන් ටිකක් වැඩිපුර කරන්න පුළුවන් ගතියක් එහෙම තියෙන වෛතසික ධර්ම ටිකක් තියෙනවා. ඒ තමයි 'චිතර්ක වෛතසිකය' - 'විචාර වෛතසිකය' - 'ප්‍රීතිය' - 'ඒකාග්‍රතා වෛතසික' - ඊළඟට 'වේදනාව' තුන් පැත්තක් වෙනවා. ඒ තමයි 'සෝමනස්ස' - 'දෝමනස්ස' - 'උපේක්ෂා' කියල. ඉතින් මේකේ ආකාර ගත්තයින් පස්සේ 7 යි. හැබැයි මූල ධර්ම හැටියට ගත්තයින් පස්සේ තිබෙන්නේ 5 යි. ඉතින් අපි මෙන්න මේ කියන්නාවූ ධර්ම 7 හෝ 5 හට තිබෙනවා මහා අමුතු බල ගත්තියක් අමුතු විදියේ හැකියාවක් තිබෙනවා අර සිතට සාපේක්ෂව ගත්තහම. ඉතින් මේ වෛතසික ධර්ම 5 හ හෙවත් 7 ට කියනවා ඒ ගොල්ලන්ගේ බලය ටිකක් වැඩිපුර තියෙන නිසා මේකට කියනවා 'ඤාන ධර්ම' කියල. ධ්‍යාන ධර්ම කියන්නේ මේවටයි. ඒ කියන්නේ යම්කිසි හිතක් මේවා තිබෙනවානම් ඒ හිත ධ්‍යාන තිබෙන්නාවූ හිතක්. ඒ කියන්නේ ඤාන තිබෙන්නාවූ හිතක්.

ඊළඟට අපි මේ කරුණු ටික පිළිබඳවත් මේ විදියට දැනගන්නට ඕන. දැන් හිතක් එක්ක - හිතේ පොදි ගැහිලා හිතේ බලගැහිලා හිතට එක්කාසු වෙලා මේ ධර්ම ටික අරමුණ පැත්තට යනකොට අමුතු ගතියක් තියෙනවා - ඒකෙ හොඳට අල්ලනවා. ඒ කියන්නේ ආරම්භණය හොඳට අල්ලගන්නවා. අරම්භණයට හොඳට පැන ගන්නවා. අරමුණට බැහැගෙන අරමුණට පැනගන්න ගතියක් තිබෙනවා. ඒ කියන්නේ මේකේ තිබෙනවා ස්වභාව දෙකක්. එක ස්වභාවයක් තිබෙනවා මේ ධර්ම හතේ 'ආරම්භණං උපනිජ්ඣායති' කියල කියනවා - අරමුණට ගොඩවෙනවා - ආරම්භණයට බැස ගන්නවා - අරමුණට එළඹෙනවා - අරමුණට හොඳට තදින් එළඹෙන ගතිය - ඒකනිසා මේ හතට කියනවා ධ්‍යාන ධර්ම කියල. ඔන්න බලන්න පළවෙනි කාරණය

- අරමුණකට ගොඩවෙන නිසා අරමුණට ගොඩවෙන්නට හයිය තිබෙන නිසා අරමුණට බැස ගන්න ගැමිමක් හයියක් විශේෂයෙන් තිබෙන නිසා මේ 7 ට කියනවා ධ්‍යාන කියල.

සමහර මිනුස්සුන්ට තියෙනවා ඕනෑම තැනකට ගියාට පස්සේ පොලිසි කාරයෝ වගේ කෙලින්ම ගිහිල්ල බලෙන් දොර ඇරගෙන යාගන්න පුළුවන් ගතියක් තියෙනවා. ආන්න

එහෙම හැකියාවක් මේ ධර්ම වලට තියෙනවා. ඔන්න එක අර්ථයක්. තව අදහසක් තිබෙනවා ඒකෙ මෙන්න මෙහෙම

- ‘පව්වනීකධර්මමෙ ඝාපෙති’ ඒ කියන්නේ ප්‍රති විරුද්ධ ධර්මයෝ නසනවා පුව්වනවා වනසනවා

ආන්න ඒ ගතිය නිසාත් කියනවා ධ්‍යාන කියල. දැන් බලන්න අර්ථ දෙකක් - මේ ගොල්ලන්ගේ හැකියාව නිසා - විතර්කයටයි - විචාරයටයි - ප්‍රීතියටයි - සුඛ - ඒකග්‍රතා - වේදනාව යන ධර්මයයි (සෝමනස්ස - දෝමනස්ස - උපේක්ඛා කියන) ඒ ධර්ම වලට නමක් හම්බ වෙනවා අර හැකියාව නිසා. එකක් තමයි මේ ගොල්ලෝ ගිය තැනක් ඉන්නවනම් ගිය තැනකදී අනිත් ප්‍රති විරුද්ධ ධර්ම නසන්න පුව්වන් ගතිය හයිය තියෙනවා - අනිත් එක තමයි අරමුණුවලට නිකං බලෙන් කඩාගෙන යන ගතිය මේ ගොල්ලන්ට තියෙනවා. ඒක නිසා අර්ථ දෙහෙකට මේක සලකල විස්තර කරලා දෙනවා. ඒ කියන්නේ මේ කියපු 7 දෙනාගෙන් එකක් හෝ වෙවා යම්කිසි හිතක තියෙනවානම් ආන්න ඒ හිතට කියනවා ධ්‍යාන හිත කියල. දැන් පළවෙනි ධ්‍යානය කිව්වයිත් පස්සේ පළවෙනි ධ්‍යානේ ධර්ම 5 ක් තියෙනවා. ඒ තමයි විතර්කයත් හොඳ හයියට තියෙනවා විචාරයත් හොඳ ගැමීමට තිබෙනවා ප්‍රීතියත් හොඳට බලවත්ව තිබෙනවා සුඛයත් ප්‍රමෝධමත් වෙලා තියෙනවා ඒකාග්‍රතාවයත් තියෙනවා. එතකොට ඒක ධ්‍යාන තිබෙන හිතක්. හිත වෙනයි ධ්‍යාන වෙනයි. ධ්‍යාන හිත කියලා කියන්නේ ඔය ධර්ම ටික බැසගෙන තියෙන හින්දයි. දෙවෙනි එකෙත් එහෙමයි. යම්කිසි සිතක මේ ටික තිබෙනවානම් ඒකට කියනවා ධ්‍යාන හිත කියල.

දැන් මෙහෙම ප්‍රශ්නයක් එනවා. හොඳට බලන්න. මේ කියාපු කරුණුවලට අනුකූලව ප්‍රශ්නයක් ගොනුවෙනවා. ඒ තමයි මේ කියන වෛතසික ධර්ම ටික බලාගෙන ගියාත් පස්සේ සර්ව විත්ත සාධාරණ කියල තියෙනවනේ වෛතසික 7 ක්. ඒකෙ තියෙනවා බලන්ට - එස්ස - වේදනා - සංඥා - චේතනා - ඒකග්‍රතා - ජීවිතේන්ද්‍රිය - මනසිකාර කියල. ඔය කථාව කියනකොට මේ අහගෙන ඉන්න පින්වතුන්ට තේරෙනවා ඇති ධ්‍යාන ධර්ම දෙහෙක නම් කියවෙනවා. එකක් තමයි ‘වේදනාව’ අනිත් එක තමයි ‘ඒකාග්‍රතාවය’. ඔය දෙකේ නම් කියවෙනවනේ. එහෙම බැලුවයිත් පස්සේ අපිට හිතෙනවා එහෙනම් ඔක්කෝම සිත් ටික ධ්‍යාන සිත්තේ කියල. ඇයි සර්ව විත්ත සාධාරණයිනේ. සිත් 89 මේ ටික තියෙනවනේ. ඒකනිසා මෙයින් එකක් හරි තියෙනවනම් එය ධ්‍යාන සිතක් නම් එහෙනම් ඔක්කෝම ධ්‍යාන සිත්තේ කියල අපිට නිකං ඔය අනුසාරයෙන් සිතුවිල්ලක් එන්න පුව්වන්. එහෙම ආවත් ඉතිං කරන්න දෙයක් නෑ. තව ටිකක් වෙලා යනකම් ඔක ඔහේ තිබ්ව්වාවේ. හැබැයි මේ කියන්නාවූ ධ්‍යාන තිබෙන සිත්වල තව තියෙනවා ‘විතර්කය’ ‘විචාරය’ ‘ප්‍රීතිය’ කියන්නාවූ ධර්ම ටික ප්‍රකීර්ණකයෝ. අර ප්‍රකීර්ණක 6 ක් තියෙන්නේ ඒකෙ. එතකොට සර්ව විත්ත සාධාරණ වෛතසික වල පැත්තේ දෙන්නෙක් ඉන්නවා - ප්‍රකීර්ණක වල තව තුන්දෙනෙක් ඉන්නවා. මේ ඔක්කෝම සිත් ධ්‍යාන සිත් කියල කථා කරන්නේ නෑ. හේතුව ඔය සිත් 89 යෙන් 79 ක් ඇරෙන්න - ඒ කියන්නේ 10 දෙනෙකුගේ සිත්වල ඒවා ගණන් ගන්නේ නෑ ධ්‍යාන සිත් කියල. ඒ කියන්නේ වක්ඛු විඤ්ඤාණය - සෝත විඤ්ඤාණය - සාණ විඤ්ඤාණය - ජීව්හා විඤ්ඤාණය - කාය විඤ්ඤාණය - ඔය කුසල් වගයෙන් 5යි අකුසල් වගයෙන් 5යි කියන මෙන්න මේ ද්විපංච විඤ්ඤාණයෝ කියන මේ සිත් දහය ඇතුලේ

ඉන්නේ ‘ධ්‍යාන ධර්ම’ හැටියට සලකන දෙන්නයි. ඒ කියන්නේ ‘වේදනා චෛතසිකයයි’ ‘ඒකග්‍රතා චෛතසිකයයි’ කියන දෙන්න විතරයි. හැබැයි මේ කුසල හෝ අකුසල වක්ඛු විඤ්ඤාණ පහළ වෙන්නේ භිතම කඩාගෙන ගිහිල්ල අරමුණට ගොඩවෙලා නෙමෙයි. එහෙම එකක් නෙමෙයි - මේක නිකං අර ප්‍රසාදයේ අරමුණ හැප්පිව්ව හින්ද වෙව්ව වින්නැහියක්. වක්ඛු ප්‍රසාදයේ බාහිරව තිබෙන්නාවූ වර්ණය (අරමුණ) ගැටීම නිසා ඒ ගැටීමත් එක්ක ආපු දෙයක් මිසක නැතුව වක්ඛු විඤ්ඤාණයම කෙලින්ම ගිහිල්ල අරමුණට ගොඩ උනාම කියන එක නෙමෙයි. ඒක ඇවිල්ල වෙන එහෙක සම්බන්ධතාවයක් එක්ක ආපු නිසා එතන තිබෙන්නාවූ ඒ චෛතසිකයෝ ධ්‍යාන හයිය තිබෙන චෛතසිකයෝ කියල සලකන්නේ නෑ - ගණන් ගන්නේ නෑ.

89 ක් වෙව්ව ඒ සිත්වලින් මේ 10 දෙනා අපි පැත්තකින් ගෞරවාවන්විතව අයින් කර ගත යුතුයි. එතකොට තිබෙනවා සිත් 79. (89 - 10 = 79) . මේ 79 ඔය ධ්‍යාන කියන ධර්ම වැඩි වැඩියෙන් වැඩ කරන්නාවූ දේවල් හැටියට සලකනවා. එතකොට අපිට භිතෙනවා ධ්‍යාන 79 තියෙනවා කියල. මේ ධ්‍යාන 79 නෙමෙයි - ධ්‍යාන ධර්ම වැඩ කරන්නාවූ සිත් 79 ක් තියෙන්නේ. ඔය සූත්‍ර ධර්මවල තිබෙන ධ්‍යාන - ඒ විස්තරයේ පොඩි ඇදිල්ලක් තියෙනවා. ඒක මේකට පටලවා ගන්න හොඳ නෑ. මේ හිත් 79 යේම තිබෙනවා මේ කියන්නාවූ ධර්ම - ඒ කියන්නේ - මේ බලන්ට - වක්ඛු විඤ්ඤාණ සෝත විඤ්ඤාණ ආදී විඤ්ඤාණ 10 යේ තියෙන්නේ ධ්‍යාන හැටියට සලකන ධර්ම 2යි. ඒ කියන්නේ ‘වේදනාවයි’ ‘ඒකාග්‍රතාවයි’. හැබැයි ඒවටත් ඒ තරම් ධ්‍යාන හැටියට සලකන්නේ නැත්තේ දෙන්නෙක් ඉන්නේ - වැඩිය හයියක් ඒගොල්ලන්ට එතනදී ක්‍රියාත්මක කරන්ට බැරිවෙලා තිබෙනවා - ස්පර්ශයත් එක්ක තමයි වැඩේ සිද්ධ වෙලා තියෙන්නේ. හැබැයි අනිත් සිත් එහෙම නෙමෙයි. අනිත් ඒවා ටිකක් අරමුණට කඩාගෙන පැනගෙන බැසගෙන යන ගතිය තියෙනවා. ඒකනිසා ඒවගේ තිබෙන්නාවූ චෛතසික ධර්මයෝ - ඔය වේදනාව - ඒකාග්‍රතාවය - විතර්කය - විචාරය - ප්‍රීති ගතිය - ඔය 5 දෙනා එකතුවෙලා ඔය අරමුණකට යනකොට - 5 දෙනෙක්නේ - හයිය ගැමීම වැඩියිනේ - දැන් බලන්ට - ගේකට පැන්නොත් එහෙම මනුස්සයෝ පස් හය දෙනෙක් එකට එක්කෙනෙක් වගේ නෙමෙයිනේ - එතකොට හයියක් තිබෙනවානේ. ආන්න ඒවගේ මේ සිත්වල තිබෙනවා අරමුණට බැස ගන්න -අරමුණට පැනගන්න - අරමුණට ගොඩවෙන්නාවූ හයිය ගැමීම වැඩි ගතියක්. ඒක නිසා ඒ සිත් 79 යම ධ්‍යාන ධර්ම වැඩ කරනවා සිත් හැටියට සලකනවා. ඒ ධ්‍යාන ධර්ම තිබෙන්නාවූ සිත් 79 ය තුලින් වැඩිපුරම - ඊටත් වඩා අරමුණේ භිත යාචකරගෙන - භිත කිඳා බැහැගෙන - භිත සේන්ද්‍රවෙලා - බලවත්ම විදියට අරමුණත් එක්ක යාචවෙලා පන්ගනත්තු වෙලා වැඩකරන ගතිය රූපාවචර සිත්වල අරූපාවචර සිත්වල වැඩි වැඩියෙන් තිබෙනවා. ලෝකෝත්තර සිත්වලත් ඒක තියෙනවා. විශේෂයෙන්ම සලකනවා රූපාවචර අරූපාවචර සිත්වල - ඕක වැඩියෙන් තිබෙනවා. හැබැයි අර සිත් 79 යෙන් තවත් එකක් බේරලා ගත්තයින් පස්සේ මේ 9 දෙනාට (රූපාවචර සිත් + අරූපාවචර සිත්) හරි ගැමීමක් තියෙනවා.

ඊළඟට තව එකක් ඔය - ඒකෙ තියෙනවනේ ධ්‍යාන ගත්තයින් පස්සේ කුසල - විපාක - ක්‍රියා කියල. ඒවගේ හරි හයියට වැඩ කරනවා. දැන් අපි මේ දක්වාම දැනගන්නා ධ්‍යාන කියල කියන්නේ මොකක්ද - ධ්‍යාන ධර්ම මොනවාද - ධ්‍යාන ධර්ම වැඩකරන්නේ කොතනද - එතකොට කියන නම. දැන් මේ කියන්නාවූ ධ්‍යාන ධර්ම යම්කිසි භිතක වැඩ කරනවාද ඒවාට තිබෙනවා අමුතු ගැමීමක් - හයියක් තමන් එක්ක යන එක්කෙනාට නිකං බලකරන ගතියක්

- අනිත් එක්කොනට බලකරන ගතියක් - ඔය හමුදා camp වල පුරුදු කරනකොට camp යාබද ඔය පාරවල් වල අපි දැකල තිබෙනවා උදේ පාන්දරට හමුදාවේ ඔය තරුණ අය marching යනවා. ඒ කියන්නේ පිරිසක් දුවගෙන යනවා ඉතිං - හතර හතර දාල - විශාල පිරිසක් - එතකොට සමහර තැන්වල ඒවා lead කරන්න ආපු නිලධාරීන් අර අනිත් අය හිමිහිට යනවනම් ‘ඉක්මනට යං’ ‘දුවල යං’ කියල නිකං නියෝජනය කරන අනිත් අය පසුවෙනකොට ගිහිල්ල ඉස්සරහට දක්කගෙන ඒවගේම ඇරගෙන බැඳගෙන බලකරගෙන යන ගතියක් තියෙනවා - එහෙම ඉන්නවා කීප දෙනෙක්. දැන් බලන්න ඔය සිද්ධිය දිහා බැලුවයිත් පස්සේ අර ඉන්නාවූ නිලධාරීන්ගේ බලපෑමක් අර පාරේ දුවන මනුස්සයාට තියෙනවනේ. ඉතින් ඒ මනුස්සයා එක්කෝ ගහයි කියල හරි බයට - එහෙම නැත්නම් ‘මට මේ ඉගැන්වීමක් කරන්නේ’ කියල හරි ඔය විදියට තමන් යනවනේ. ඒවගේ මේ කියන්නාවූ වෛතසික ධර්ම 5 හට එහෙම නැත්නම් 7 ට - ඒ කියන්නේ - විතක්කය - විවාරය - ප්‍රීතිය - සුඛය - ඒකාග්‍රතාව කියන මේ ධර්ම වලට තිබෙනවා තමන් එක්ක ඉන්නාවූ අනිත් අයට පණ ගස්වල ගන්න ඒවාගේම උදොර්ගයමත් කරලා ඒ අයත් එකට ඇදගෙන යන්න පුළුවන් බලපවත්වන ගතියක් තිබෙනවා. ආන්න ඒ ගතිය - ඒ ධර්ම 5 හට විශේෂයෙන්ම තියෙන නිසා කියනවා ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ශක්තියක්’ තියෙනවයි කියල - ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ශක්තිය’. දැන් මම මිට කලින් කිව්වා මේ ධර්ම හඳුනා ගැනීමේදී අදහස් දෙකක් අපි දැනගත යුතුයි - ඒ කියන්නේ ‘ආරම්භණං උපනිජ්ඣායතීති ඝානං’ ඔන්න එකක් - ඒ කියන්නේ අරමුණට තදින් බැඳී යන නිසා ධ්‍යාන කියල කියනවා. අනිත් එක ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මයන් නසල පුච්චලා වනසල දානනිසා ධ්‍යාන කියල කියනවා. ‘පච්චනිකධර්මමෙ ඝාපෙතීති ඝානං’

දැන් ඔය සිත් 79 යේම තිබෙන්නාවූ ගතියක් - ඒ තමයි - එතැනදී තියෙන්නේ අරමුණට බැසයන නිසා කුසලයේත් තියෙනවා අකුසලයේත් තියෙනවා - අකුසල් අරමුණක් ගත්තම අකුසල් අරමුණේ - ලෝභ සහගත අරමුණේ බැසගෙන ගිලගෙන කාගෙන යන ගතිය තියෙනවා ලෝභයට. හැබැයි ඒක ඇවිල්ලා අර ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්ම විනාස කිරීමක් නෙමෙයි ඒකෙ තියෙන්නේ -අරමුණට බලෙන් වැදගැනීමේ ගතිය තමයි ඒකෙ තියෙන්නේ. ඒකනිසා කියනවා ආරම්භණං උපනිජ්ඣායන ගතිය කියල - අරමුණට බලෙන් ගොඩවෙන ගතිය කියල. ඒ අර්ථයෙන් ඔය 79 ම ඒවා ධ්‍යානය කියල කියනවා. හැබැයි පච්චනික ධර්මයන් කියල කියන ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මයන් නසන ගතිය 79 යේම නෑ - හැම හිතේම නෑ. ඒ ගතිය තියෙන්න නම් ඔය කියන්නාවූ විශේෂිත ධ්‍යාන සිත් හැටියට කලාකරන්නාවූ සිත්වල විතරයි. ඒක නිසා මේ අර්ථ දෙක පටලවා ගන්න හොඳ නෑ. දැන් ප්‍රථම ධ්‍යානයට පත්වෙන කොට කාමච්ඡන්දය කියන්නාවූ ප්‍රති විරුද්ධ ධර්මය පුච්චනවා - නැතිකරනවා - කඩනවා. ව්‍යාපාදය කියන ගතිය කඩල නැති කරලා යනවා. ඒ ශක්තියට කියනවා ප්‍රති විරුද්ධ ධර්ම නසන ගතිය කියල. හැබැයි අරමුණට තදින් බැඳී යෑමේ ගතියෙන් තමයි මේ එක විදියකට කලා කරන්නේ 79 යේ.

දැන් අපි මෙහෙම බලමු. දැන් මේ ටික තේරෙන්න ඇති තේරුම් යන්ට ඇතියි කියල මම විස්වාස කරනවා. දැන් ඔය ධ්‍යාන හැටියට සලකන්නාවූ ධ්‍යාන හැටියට කලා කරන්නාවූ මේ ධර්ම හතේ තිබෙනව අනිත් අයට උපකාරවෙන ගතිය - දැන් තමන් එක්ක ඉන්නව නම් තමන් එක්ක යන රංචුව - පොදිය - අනිත් වෛතසික ධර්ම - සිතට බලෙන් හදිස්සියෙන් ‘යං යං අරමුණට යං - අරමුණට යං’ කියල නිකං කැගහගෙන එළවගෙන යන ගතියක් - අනිත්

ඒවාට බලපාන ගතියක් තියෙනවා. අන්න ඒ ගතියට කියනවා ‘ප්‍රත්‍යය ශක්තිය’ කියල. ඒ ප්‍රත්‍යය ශක්තිය තියෙනවා ඒවගේ. ඒ ප්‍රත්‍යය ශක්තිය ලබන - ඔය 7 දෙනාගෙන් පරිභාහිරව තිබෙන ධර්ම - සිත සහ අනිත් වෛතසිකයෝ - ඒවාට කියනවා ‘ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්ම’ කියල. ඒ කියන්නේ - ධ්‍යාන ධර්මයන්ගේ ප්‍රත්‍යය ශක්තිය තිබෙන - ධ්‍යාන ධර්ම හැටියට සලකන - ‘චිත්තක’ ‘චිචාර’ ‘ප්‍රීති’ ‘සුඛ’ ‘ඒකාග්‍රතා’ කියන ඒවගේ ගැමුම වද්දා ගන්න - ඒගොල්ලන්ගේ හඩට ඇහුම්කන් දෙන - ඇහුම්කන් දෙන්න සිද්ධවෙන - ආන්න ඒවාට කියනවා ‘ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්ම’ කියල. සිතත් ප්‍රත්‍යය උප්පන්න ධර්මයක්. එතකොට මෙන්න මේ කියන්නාවූ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය කියල සලකන්නේ මොකක්ද? ආන්න ඒ එකට ඉන්නාවූ - සම්ප්‍රයුක්ත - තමන් සමග එකට හිතක ඉපදිලා - තමන් එක්ක එක අරමුණකට රංචුවේ ඉදගෙන ආරම්භණය පැත්තට යන්නාවූ සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන්ට උදව් කරන උපකාර වෙන්නාවූ ශක්තිය ඒ 7 දෙනාට තියෙන නිසා කියනවා ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ධර්ම’ කියල. ඒවාට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ශක්තිය තියෙනවා - හැම එකේම තියෙනවා.

ඊළඟට තවත් එකක් අපි දැනගත යුතුයි. ඒ තමයි ශරීරයේ පහළ වෙනවා රූප ධර්ම ටිකක්. ඒවාට කියනවා ‘චිත්තජ රූප’. සිතක් පහළ වෙනකොට චිත්තජ රූප පහළ වෙනවා. ඒ චිත්තජ රූප පහළ වෙන අවස්ථාවේදී ඇත්ත වශයෙන්ම අපිට හිතෙනවා සිත නිසා තමයි මේ චිත්තජ රූප හටගන්නේ කියල හැබැව - හැබැයි තනියෙන් හින්ද නෙමෙයි - චිත්තජ රූප පහළ වෙන්නේ සිත හින්ද තනියෙන්ම නොවෙයි හිතේ පහළ වෙන්නාවූ අනිත් වෛතසික ධර්මයන්ගේ බල පැවැත්වීමත් හේතු කරගෙනයි. ඒකනිසා හිතයි වෛතසික ධර්මයන්ගේ බල පැමෙත් චිත්තජ රූප පහළ වීම නිසා මේ ධ්‍යාන ධර්මයෝත් කරන්නේ මොකක්ද - ධ්‍යාන චිත්තජ රූප ධර්මයන් පහළ වෙන්න හේතුවක් වෙනවා.

ඊළඟට තව එකක් කියනවා - අපි හිතමු මෙහෙම - අපි උපදින අවස්ථාවේදී ඉස්සෙල්ලාම මව්කුසේ පිළිසිද අවස්ථාවේදී අපිට මොකක් හරි කර්මය හරි කර්ම නිමිත්ත හරි ගති නිමිත්ත හරි හිතට ඉතින් අරමුණු වෙනවා - මතු වෙනවා. ඒ කර්මය හරි කර්ම නිමිත්ත ගති නිමිත්ත කියන අරමුණ ආවයිත් පස්සේ දැන් ඉස්සරවෙලාම ඔය අරමුණක එල්ලිලා ප්‍රතිසන්ධිය එන්ට එපාය මව්කුසේ. එතකොට එතනදී ප්‍රතිසන්ධි සිතටත් ඔය ධ්‍යාන ධර්ම බලපානවා. ඒකෙන් පහළ වෙන්නාවූ රූප වලටත් මේවා බලපානවා. ඔය විදියට මේ ධ්‍යාන ධර්ම කියන 5 දෙනා (එක පැත්තකින් 7 දෙනා) රූප වලටත් බල පෑමක් කරනවා. ඒවගේම අර හිත් වලටත් බලපෑමක් කරනවා. දැන් මෙව්වර වෙලා මම මේ පින්වතුන්ට ඔය ‘ධ්‍යාන ධර්ම’ කියන්නේ මොකක්ද - ඒවා පහළ වෙන තැන් - ඊළඟට ධ්‍යාන ධර්ම කියන්න පුළුවන් විදි දෙක මතක් කළා.

දැන් අපි උදාහරණයක් හැටියට බලමු මෙන්න මෙහෙම අරගෙන. මේ කථාවේ හැටියට කුසල් සිත් වලත් ධ්‍යාන තියෙනවා - අකුසල් සිත් වලත් ධ්‍යාන තිබෙනවා. අව්‍යාකෘතයෙන් තියෙනවා. දැන් ඉස්සර වෙලා අපි කුසල් සිතක ධ්‍යානයක් වෙන හැටි බලමු. ධ්‍යාන සිත්වල නම් කොහොමත්ම තියෙනවනේ - රූපාවචර ඔය මෙමුත්‍රී භාවනාව - අනාපාන සතියෙන් වඩා ගත්ත දේවල් තුල කොහොමත් ඉතින් ඕවා තියෙන එකනේ. ඒකට යන්නේ නැතුව අපි බලමු දැන් දාන පිංකමක් කරනකොට ඇතිවෙන ධ්‍යාන කොහොමද කියල. දානයක් දෙන

වෙලාවේ කොච්චර වෛතසික ධර්ම සමූහයක් පහළ වෙනවද? පහළ වෙනවා වෛතසික ධර්ම අපි හිතමු 33 ක්. 33 ක් පහළ වෙනවා - මොනවද ඒ 33? හොඳට මතක තියාගන්න

සර්ව චිත්ත සාධාරණ වෛතසික ධර්ම 7 + ප්‍රකීර්ණක ධර්ම 6 = 13 + කුසල සිත්වල පමණක් අනිවාර්යයෙන්ම වැඩ කල යුතු වෛතසික ධර්ම 19 = 32 + ප්‍රඥා වෛතසික (1) = 33

මේ වෛතසික ධර්ම 33 ට තනියෙන් ඒගොල්ලන්ට යන්න බැ - හිතක තමයි පහළ වෙන්ට ඔනෑ වෙන්නේ. එතකොට හිතත් ගත්තම 34 ක්වෙනවා. දැන් බලන්න 34 යි.

හිත + වෛතසික ධර්ම 33 = 34

මේ හිතයි වෛතසික ධර්ම 33 දානයක් දෙන වෙලාවේ ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඔය ධර්ම මණ්ඩලය. ඔය ධර්ම මණ්ඩලයේ 7 දෙනෙක් වෙන් වෙනවා. ඒ තමයි විතර්කය - විචාරය - ප්‍රීතිය - වේදනාව - ඒකාග්‍රතාවය. මේ 5 දෙනා - මේ වෛතසික 5 ඔය කියන මණ්ඩලය අස්සේ ඉන්නවා. ඔය කියන වෛතසික ගොන්න අස්සේ ඉන්නවා. දානේ දෙන වෙලාවේදී පිං සිතක් ඇතුලේ ඔය 5 දෙනා පුදුම විදියට මහා ගැමීමක් අරගෙන සංවිධාන කටයුතු කරන්නාක් මෙන් අර ආරම්භණයට ගිහිල්ල වැඩ කරනකොට විතර්කයයි විචාර යයි ප්‍රීතියයි වේදනාවයි ඒකාග්‍රතාවයයි අනිත් අයටත් මහා බලගැන්වීමක් කරලා ‘ධ්‍යාන ධර්ම 5’ අනිත් ඒවාට හයියක් ගැමීමක් උපද්දල දෙනවා. ඔය සමහර දාන පොළවල් වල දාන ගෙවල් වල අපිට ඇහිලා තියෙනවා දැකලා තියෙනවා සමහර මිනිස්සු අනිත් අයට අණ කරනවා - වතුර ගේන්ට - බෙදන්ට - අඩුපාඩු බලන්ට - මෙහෙ එන්ට අරහෙ මෙහෙ කියල කෑ ගහන ගතිය - එතකොට ඒ අයට අනුයාත වෙනවා අනිත් අය. අන්න ඒ වගේ කුසල ආරම්භණයේදී - දානය ක්‍රියාත්මක වීමේදී මේ පස් දෙනා අනිත් වෛතසික ධර්මයන්ටත් ඒවාගේම සිතටත් මහා අමුතු ප්‍රත්‍යයකින් ප්‍රත්‍යය වෙනවා - අන්න ඒ ප්‍රත්‍යය වෙන උපකාර වෙන උදව් කරන උපකාර කරන ගැමීමට ගතියට කියනවා ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය’ කියල.

ඔය 5 දෙනා ඇරෙන්ට අනිත් ටික අපි හිතමු 34 ක් හිටියයි කියල ඒ 34 දෙනාගෙන් 29 දෙනෙක්ම ප්‍රත්‍යය උප්පන්න වෙනවා මේ විදියට ගත්තයින් පස්සේ. එක විදියකට 29 දෙනෙක් ප්‍රත්‍යය උප්පන්න වෙනවා රූපත් එක්ක. ඔය කියපු 5 දෙනා ඇවිල්ලා ප්‍රත්‍යය ශක්තිය දෙන්නාවූ - බලපවත්වන - lead කරන අය. ඔන්න දැන් ඕකෙන් ජේනවා ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය’ සහ ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය උප්පන්න’ වෙන තාලේ. ඔය කිව්වේ එක තැනක.

දැන් අපි යන් අකුසල් සිතක් පැත්තට. අකුසල් සිතක් පැත්තට ගිහිල්ල බලනකොට පළවෙනි ලෝභ සිත ගන්ට - පළවෙනි ලෝභ සිත ගත්තයින් පස්සේ ඒකෙ වැඩ කරනවා වෛතසික ධර්ම සමූහයක්. ඒ කියන්නේ

සර්ව විත්ත සාධරණ 7 + ප්‍රකීර්ණක 6 (ලෝභ කරන නිසා ප්‍රීතිය නියෙනවා) + අනිවාර්යයෙන්ම වැඩ කල යුතු අකුසල සාධරණ 4 (මෝහය අභිරිකය අනොත්තප්ප උද්ධව්ව) + ලෝභය 1 = 18

මෙන්න මේ කියන්නාවූ 18 දෙනා - රංචුව වැඩ කරනවා හිතක - එතකොට 19 ක් වෙනවා.

වෛතසික 18 + සිත = 19

මෙන්න මේ අකුසල් මණ්ඩියේ - අකුසල් සිත් එක්ක - ලෝභයයි - මෝහයයි - ඔය පොදියේ ඉන්නකොට ඔය කියන විතර්කය - විවාරය - ප්‍රීතිය - වේදනාව - ඒකාග්‍රතාවය - ඒ අය අර ලෝභය - ලෝභ කරන අරමුණට - යං යං යං ලෝභ කරමු - ලෝභ කරමු කියල බලගන්වලා කැගහගෙන අවුස්සගෙන යන්න වගේ ගතියක් ඇතිවෙනවා - අන්න ඒ අවස්ථාවේදී මේවා අකුසල සම්බන්ධයෙන් වැඩ කරනවා අරමුණ ගැනීමට. ‘ආරම්මණං උපනිජ්ඣායනීති ඝානං’ කියන තැන තමයි ඔය නියෙන්නේ - අරමුණ ගන්ට පොළඹවන ගතිය. එතකොට මේ 5 දෙනා ‘ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය’ වෙනවා අනිත් ඒවා ‘ප්‍රත්‍යය උප්පන්න’ වෙනවා.

මේ මම මතක් කරේ මේ පින්වතුන්ට මේ ‘ධ්‍යාන ධර්ම’ කුමක්ද - ඊළඟට ධ්‍යාන ධර්ම ‘ප්‍රත්‍යය උප්පන්න’ වෙන්නේ කොහොමද - ධ්‍යාන හැටියට කලාකරන ධර්ම වැඩ කරන්නාවූ සිත් කියක් තිබෙනවද (79) ක් - ඊළඟට 10 දෙනෙක් ඇයි ඒකෙන් අයිත්ත කරේ - ඇයි ඒකට හේතුව - ඔය කරුණු ටික මම මේ පින්වතුන්ට බොහෝම පරෙස්සමෙන් මතක් කළා - අනිත් එක තමයි ධ්‍යාන සිත් හැටියට සලකන සූත්‍ර දේශනාවල වල කියන - ඒ ධ්‍යාන සිත් හැටියට - රූපාවචර අරූපාවචර - ඒවගේ තිබෙනව ‘ආරම්මණ උපනිජ්ඣායන’ ගතියත් තිබෙනවා ‘ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්ම නසන්නාවූ ගතියත්’ කියන දෙකම තියෙනවා ඒකෙ. මේක තමයි ඒකෙ වෙනස් ස්වභාවය. ඒකනිසා මේ විදියට ප්‍රත්‍යය ධර්මයෝ - ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය වෙන්නේ කොහොමද - ප්‍රත්‍යය උප්පන්න වෙන්නේ කොහොමද කියල මේ විදියට හිතේ දරාගෙන තේරුම් අරගෙන - එහෙම ගතියකුත් මේකේ තියෙනවනේ කියල හොඳට තේරුම් අරගෙන - ඒවා ඇවිල්ල හේතු එල ධර්ම යටතේ ක්‍රියාත්මක වෙන ධර්ම. ඉතින් මේ ධර්ම ටික සියුම් ලෙස - බොහෝම සියුම් ලෙස ලොවතුරා බුදුරජාණන්වහන්සේගේ තීක්ෂණ ප්‍රඥාවෙන් - ලොවතුරා බුදුරජාණන්වහන්සේගේ අලංකාර වූ සුක්ෂම වූ තීක්ෂණ වූ විනිවිද යන්නාවූ ප්‍රඥාවෙන් උන්වහන්සේ මේවගේ හැඟවිව්ව ගතිගුණ - හැඟවිව්ව බලපෑම් කරන ගතිය - මේවා අස්සේ රිංගගෙන තිබෙන්නාවූ අනිත් අයට අඛණ්ඩ පුළුවන් ගතිය - අනිත් ධර්ම වලට බලපෑම් කරන ගතිය බුදුරජාණන්වහන්සේ හොඳට උන්වහන්සේගේ තියුණු නුවණින් දැක අවබෝධ කරගත්ත. ඒ නාම ධර්මවල - ඔය විතර්කයේ තිබෙන ඔය ගතිය බුදු කෙනෙක් කිව්වේ නැත්නම් වෙන කිසිම කෙනෙකුට ඔකේ තිබෙන්නාවූ උස පළල දිග මහත ශක්තිය හැඟවිව්ව ගුණ භොයන්ට බෑ. සර්වඤ්ඤාඥානය ධර්මය දකින්නාවූ නුවණින්ම ඕන ඔය වැඩේ කරන්න. බුදුරජාණන්වහන්සේ ඒකාන්තයෙන්ම ඔය වැඩේට දක්ෂ හිතක් හැදුව - ඒ වැඩේ උන්වහන්සේ උතුම් ලෙස සිද්ධ කළා.

ඊළඟට බුදුරජාණන්වහන්සේගේ ඔය සර්වඤ්ඤාඥානය කියන තීක්ෂණ - විනිවිද බැසගෙන ඉදිකට්ටකටත් වඩා සියුම්ව වේගයෙන් ගිහිල්ල ඔය ධර්ම ස්පර්ශ කරන්න පුළුවන් ගතිය තිබෙන හිත උන්වහන්සේ බොහෝම කාලයක් හැඳුව. බොහෝම කාලයක් හැඳුවා. ඒ කාලය සාරාඅසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක්. උන්වහන්සේ දිගට වඩාගෙන වඩාගෙන වඩාගෙන ඇවිල්ල ඇවිල්ල අවසානයේදී ඒකෙ උච්චතම point එකට ආව. ඒ තමයි සර්වඤ්ඤාඥානය. අනන්ත කාලයක් සංසාරේ දානාදී පාරමී ධර්මයන් සම්පාදනය කොටගෙන සර්වඤ්ඤාඥාන ප්‍රතිලාභය සිද්ධ කරගෙන ඒ උතුම් වූ සියුම් වූ ඥානයෙන් මේ තිබෙන්නාවූ ධ්‍යාන ධර්ම කියන්නාවූ ධර්ම වල තිබෙන ඒ හැඟවිවිච ක්‍රියාත්මක වෙන ගුණ - ගති අවබෝධ කරගන්නාවූ බුදුරජාණන්වහන්සේට අපගේ නමස්කාරය වේවා! උන්වහන්සේ දේශනා කොට වදාළා වූ මේ ධර්මය අපිටත් අපේ ඥාන මට්ටමෙන් නුවණින් ස්පර්ශ කරන්ට ශක්තිය ලැබේවා! ඒවගේම තමයි ඒ කටයුත්ත කරගෙන යෑමේදී මාර බාධක ධර්ම කිසිම විදියකින් පීඩා නොකෙරෙත්වා! අපි සෑම දෙනාටම ඒ ධර්ම බලාගෙන බුදුරජාණන්වහන්සේ දැකපු තැන්මේ - බුදුරජාණන්වහන්සේ නුවණින් ස්පර්ශකරපු නුවණින් වැඩම කරපු තැන් මේ - ඒ ස්ථානත් අපේ සිත්වලින් අපේ නුවණින් ගමන්කොට ඒ ස්ථානත් දැක බලාගෙන ඒවගේ තිබෙන නිස්සාරත්වය ඒවාගේම අසාරත්වයත් දැනගෙන උන්වහන්සේ වැඩම කලාවූ නිර්වාණ ධාතුවට අපිටත් කෙටි කලකදී යාගන්න ලැබේවා! මේ ඇසීම මේ හිතීම මෙතෙහිකිරීම නිර්වාණ ධාතුව අවබෝධ කරගන්ට නිර්වාණ ධාතුව ස්පර්ශ කරන්ට නිර්වාණ ධාතුව විනිවිද අවබෝධ කරගන්ට ප්‍රතිලාභය කරගන්ට හේතු වාසනා වේවා! කියල මෙමතියෙන් ප්‍රාර්ථනා කරනවා. සෑමදෙනාටම තෙරුවන් සරණයි!

සාධු! සාධු! සාධු!

ප්‍රශ්නය - තෙරුවන් සරණයි ගෞරවණීය ස්වාමීන්වහන්ස ඛොහෝම පිං! අප්‍රමාණ පිං අද කරන ලද දේශනයටත් ස්වාමීන්වහන්ස - අපිට අද තේරුම් කරලා දුන්නා වගේ ධ්‍යාන අංග 5 එහෙම නැත්නම් වේදනාව තුන් ආකාරයකට බෙදල 7 හැටියටත් නැත්නම් වේදනාව විතරක් එකක් හැටියට ගත්තොත් ධ්‍යාන අංග 5 ක් හැටියටත් අපිට ඒ කරපු දේශනාව මම හිතනවා තේරුණා කියල මටනම්. ස්වාමීන්වහන්ස මෙතනදී ඇති වෙච්ච ප්‍රශ්නය තමයි දැන් විතක්ක විචාර කියන දෙකත් ප්‍රීතිය කියන එකත් අපි දන්නවා ප්‍රකීර්ණක වෛතසික වල යෙදෙන තුනක්. එතකොට අපි කලින් දැනගෙන හිටියේ ධ්‍යාන කියන අවස්ථාවේදීත් අපි දන්නවා ප්‍රථම ධ්‍යානයේදී විතර්ක විචාර ප්‍රීති කියන ඒ වෛතසික තුන යෙදෙනවා වේදනාවත් එක්ක සුඛයත් ඒකාග්‍රතාවයත් එක්ක. ස්වාමීන්වහන්ස පළවෙනි ධ්‍යානයෙන් ඉහළට යනකොට අපි අභිධර්මයේ හැටියට දෙවෙනි ධ්‍යානයට යනකොට විතර්කය කියන වෛතසික යෙදෙන්නේ නැති බවත් ඒ වගේම දෙවෙනි ධ්‍යානයෙන් ඉහළට යනකොට විතර්ක විචාර කියන දෙකම යෙදෙන්නේ නැති බවත් තේරෙනවා. එතකොට මෙතන ධ්‍යාන අංග කියපු දෙකක්ම ඉහළ මට්ටම් වල සාමාන්‍යයෙන් අපි කථාකරන ධ්‍යාන සිත්වලදී නැතුව යනවා. එතකොට මේ දෙක ධ්‍යාන අංග වෙනකොට ඒ දෙක නැතුව යන එකෙන් ඒ ශක්තිය නැතුව යනවා වගේ කියල කෙනෙකුට හිතන්න පුලුවන්ද ස්වාමීන්වහන්ස? එතකොට අපිට ඒ කරුණ පොඩ්ඩක් පැහැදිලි කරලා දෙන්න ස්වාමීන්වහන්ස. එතකොට ඉතුරු ටික තමයි එතන ධ්‍යාන අංග හැටියට වැඩ කරන්නේ. නමුත් අපි දන්නවා ඉහළ

ධ්‍යානයන් වලට යනකොට ඒ අපි සලකන විදියට ඒ සියුම් බව - ප්‍රබල බව වැඩියි කියල. ඒක පොඩ්ඩක් පැහැදිලි කරලා දෙන්න ස්වාමීන්වහන්ස අර විතර්ක විචාර දෙක නැතුව යන එකෙනුත් එතන කොයි විදියටද ධ්‍යාන අංග හැටියට ඉතුරුටික වැඩ කරන්නේ කියල ස්වාමීන්වහන්ස. තෙරුවන් සරණයි!

පිළිතුර - හොඳයි අපි පළමු කොටම මතක් කරපු විදියට ධ්‍යානයක් හැටියට සලකන ධ්‍යාන ධර්ම හැටියට කලා කරන එක ධර්මයක් හෝ ගැවසීගත්ත - එක ධර්මයක් හෝ හැසිරෙන හිතක් වෙනම ඒ හිතට ධ්‍යාන තියෙන හිතක් හැටියට සලකනවා. නමුත් මෙතනදී ගට්ටනය හේතු කරගෙන එන හින්ද 10 (ද්විපංච) විඤ්ඤාණය ගණන් ගන්නේ නෑ. ඊළඟට ධ්‍යාන ධර්මවලට ගියාම ඔය ධ්‍යාන ධර්ම වල තිබෙන්නේ පළමුවෙනි එකේ 5ක් තිබෙනවා හැබැයි පළවෙනි එකේ 5 හ තිබිල ඒ බාරගත්තු අරමුණත් එක්ක හිත ඉදිමේදී ඔය විතර්කය කියන එක එතැනදී ධ්‍යාන කටයුත්ත කරාට පව්වනීක ධර්ම නසාගෙන ඒ කියන්නේ කාමච්ඡන්දය - ව්‍යාපාදගතිය - කල කම්මැලි ටීනම්ද්ධ ගතිය - ඇවිස්සෙන දහලන උද්දච්ඡ ගතිය - සැක සංකා විචිකිච්ඡා ගතිය කියන ප්‍රත්‍යයනීක ධර්ම නසාගැනීමේ වැඩේ කරත් ඔය විතර්කය විචාරය දෙක එතනදී; අරමුණට සම්බන්ධව - එතෙන්නට මොකක්හරි දෙයක් යම්කිසි විදියකින් අවොත් එහෙම වෙනත් පැත්තකටත් ‘ආරම්භණ උපනිජ්ඣායන ගතියෙන්’ එහා පැත්තට පැන ගන්න පුළුවන් කියන එකෙන් ඒක අයිත් කරහම ඉතුරු වෙන්නේ තුනක් - ඒකනිසා ඒ ධ්‍යාන ධර්ම දෙකක් අයිත් කරාට ඉතිරි ධ්‍යාන ධර්ම තිබෙන නිසා ඒකත් කලාකරනවා ධ්‍යාන හිත් කියල. ඒ කරන්නේ එතැනදී විතර්කය ධ්‍යාන ධර්මයක් උනාට ඒ විචාරය ධ්‍යාන ධර්මයක් උනාට අර ඒවෙලාවට කරන්නාවූ වැඩේ - ආරම්භණයත් එක්ක එකට - ඔය ධ්‍යාන ධර්මයක් උනාට ඒකෙන් පොඩි පසුබැසීමක් වෙවි. හේතුව - විතර්කය විචාරය කියන දෙක වෙනත් පැත්තකටත් තැන් තැන් වලින් පොඩ්ඩක් ගොඩවෙන නිසා - ඒක නිසා ධ්‍යාන ධර්මයක් උනාට පළවෙනි ධ්‍යාන අවස්ථාවේදී ඒක තව තහවුරු කරගන්න මේක හෙමිහිට අයිත් කරලා ඇත ඉතිරි ධ්‍යාන ධර්ම තුන් විතරක් තනි හුදකලා කරගන්නවා ආරම්භණයකට පට්ටල කරලා - ඒක කරනවා - එතනින් පල්ලෙහාට වැටෙන්න නොදී තවත් ටිකක් සියුම් කරගැනීමට තමයි ආරම්භණය එක්ක ඉඳල ඉඳල ඉඳල තුන්වෙනි ධ්‍යානයට යන්නේ ප්‍රීතිය අයිත් කරලා. එතකොට ප්‍රීතිය ධ්‍යාන ධර්මයක් උනාට ඒක නිකං වෙනත් පැති වලට ගියැත් පස්සේ පොඩි සතුටක් ගෙනාවයිත් පස්සේ එතකොට නිකං අර ප්‍රත්‍යයනීක ධර්මයක්වත් මේකට ගැවිලා දුම්ගොටු වගේ එයි කියන හේතුවෙන් තමයි ඒක අයිත් කරන්නේ එතැනදී. ඒකනිසා ආරම්භණයත් එක්ක ගනුදෙනු කිරීම වශයෙන් තමයි ඉහළට සියුම් කරගෙන සියුම් කරගෙන සියුම් කරගෙන යන්නේ. ඒ ධ්‍යාන ධර්ම උනත් වෙනත් පැත්තකට ගිහිල්ල ප්‍රත්‍යයනීක ධර්මයන් නසන වැඩේ කරන්නේ නැතුව ‘ආරම්භණ උපනිජ්ඣායන’ කරන වැඩේට අකුසලයක් එහෙම ආවොත් එහෙම කරයි කියන එකෙන් තමයි එහෙම නසල අයිත් කරලා අර සියුම් දේවල් විතරක් හුදකලා කරගන්නේ. තෙරුවන් සරණයි!

තෙරුවන් සරණයි ස්වාමීන්වහන්ස බොහොම පිං!

පුශ්‍ර්නය - තෙරුවන් සරණයි ස්වාමීන්වහන්සේ අපි දැන් අහල තිබෙනවා විතක්ක විවාර ප්‍රීති සුබ ඒකාග්‍රතා කියන වෛතසික ප්‍රබලව වැඩ කරන සිත් ධ්‍යාන සිත් කියල. එතකොට ස්වාමීන්වහන්ස උදාහරණයක් විදියට ගත්තොත් දැන් අපි ධර්ම දේශනාවක් එහෙම නැත්නම් පොතක් කියවගෙන යන වෙලාවට අපිට ඔය අංග ටික තියෙනවා. දැන් පොත හොඳට විමසිල්ලෙන් කියවගෙන යනවනම් දහම් පොතක් වගේ දෙයක් විතක්ක විවාර කරමින් - ඒක තේරෙනකොට අපිට සුබයක් ඇති වෙනවා - ඒ ආකාරයට යනවා. නමුත් ඒක එතන ධ්‍යානයක් කියල කියන්න බැහැ. ඒවගේම අපි අහල තියෙනවා ස්වාමීන්වහන්ස උපවාර සමාධි කියල - පොඩ්ඩක් ඒ අවස්ථාව ගැනත් කියල දෙන්න පුලුවන්ද ස්වාමීන්වහන්ස ඒ ධ්‍යාන හිතක් මේවත් අතර පොඩ්ඩ වෙනසක් තියෙනවා නේද කියල - ඒක පොඩ්ඩක් පැහැදිලි කරලා දෙනවනම් බොහොම පිං තෙරුවන් සරණයි!

පිළිතුර - තැන් දෙකක් තිබෙනවා - සූත්‍ර අවස්ථාවේදී ධ්‍යාන කියන එකයි මේ අභිධර්මයේ මේ කියන්නාවූ ප්‍රත්‍යය ධර්ම කථා කිරීමේදී ධ්‍යාන කියන එකයි - ඒකෙ වැඩ කිරීම ආකාර දෙකක්. එකක් නෙමෙයි. අද අපි කථාකරන්නේ අභිධර්ම විස්තර විග්‍රහයේ හැටියට ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ගැනයි. ඒකනිසා ඒ අවස්ථාවේ වෙනකොට අර සූත්‍ර ධර්ම වලට තිබෙන එක ගැලපී යන්නේ නැති හැඩක් තිබෙනවා සමහර විට. දැන් ඇත්ත වශයෙන්ම ඔය අපි හිතමු බණ පොතක් කියවනවා. බණ පොතක් කියව කියවා කියව කියවා ඉන්න කොට බණ කියවනවා - හිතනවා - ඇහෙන්න බලනවා - සිතනවා - ඇහෙන්න බලනවා - කියවනවා - හිතනවා - දැන් එතකොට කියන කියන වචනයක් පාසා පැන පැන - පැන පැන යන එකක්නේ තියෙන්නේ. එතකොට එතනදී අර සූත්‍ර ධර්මවල කියන්නාවූ විතක්ක විවාර විවාර ප්‍රීති සුබ ඒකාග්‍රතා සහිත වූ ප්‍රථම ධ්‍යානය හරි ද්විතීය ධ්‍යානය හරි තෘතීය ධ්‍යානය හරි චතුත්ථ ධ්‍යානය හරි මොකක්වත් නෑ. ඇයි? එතැන ඇවිල්ල ප්‍රත්‍යයනික ධර්ම කථාවේදී කියන එක නෙමෙයි ඔය තියෙන්නේ. සූත්‍ර ක්‍රමය හැටියට කථා කරන ධ්‍යානය එතකොට එතන නෑ - ඔය පොත කියන අවස්ථාවේදී. එහෙම නැති උනාට මේ අභි ධර්ම ක්‍රමයට ආවට පස්සේ මේ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ගැන කථාකරීම වශයෙන් ආවයින් පස්සේ පොත කියනකොට ඒ පොත කියනවන හිතේ තිබෙනවා - පොත බලන හිතේ තිබෙනවා - ‘විතක්කය’ - ‘විවාරය’. පොත කියවන හිතන හිතේ ‘ප්‍රීතිය’ තිබෙනවා ඒකෙ ‘සුබය’ තිබෙනවා - ‘වේදනාව’ තිබෙනවා - ‘ඒකාග්‍රතාවය’ තිබෙනවා. ඒකනිසා අභිධර්ම ක්‍රමයේ විස්තර විග්‍රහයේ හැටියට පොත කියවීම තුල ධ්‍යාන ධර්ම තියෙනවා. සූත්‍ර ක්‍රමයේ හැටියට ධ්‍යාන නෑ.

දැන් අපි උපවාර සමාධියක් අවස්ථාවට ගියත් පස්සේ උපවාර සමාධියේ තිබෙනවා අර්ථභාවට කිට්ටු වෙච්ච විදියේ ප්‍රබල වෙච්ච - සංසිදුවෙච්ච ගතියක් තිබෙනවා හැබැයි ඒක ධ්‍යානයට ගොඩවෙන්නට කිට්ටුම කිට්ටු කරලා කාමාවචර සිතුවිලි ආශ්‍රයකරගෙන තියෙන නිසා - ඇත්ත වශයෙන්ම එතනදී - උපවාර සමාධියේදී ධ්‍යාන ධර්ම තිබෙනවා - ඔය පොත කියවනවා වගේ - ඊටත් වඩා ශාන්ත වෙච්ච ධ්‍යාන ධර්ම තියෙනවා. ඒක නිසා එක විදියකට ඒකෙ ධ්‍යාන ධර්ම තියෙනවාමයි. ඒ කියන්නේ ‘ආරම්භණ උපනිඡ්ඤායන’ ගතිය තියෙනවා. හොඳට අරමුණේ කැවිලා වැදිලා ටිකක් අරට වඩා දියුණු වෙච්ච ගතියක්. හැබැයි සූත්‍ර ක්‍රමයේ හැටියට කියන ධ්‍යානය එතැනදී සලකන්නේ නෑ. ඒ තමයි ඔය කාමාවචර සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංඛාරික කුසල් range එකෙන් - සෝහන සිත් range එකෙන් ඒ ගොඩට පැනලා රූපාවචර හිත්ටික පහළ වෙච්ච වෙලාවේදී කියනවා ‘අර්ථභාව සමාධිය’

කියල. අන්න එතන ඉඳල තමයි විතක්ක විවාර ටික බලගැන්විලා ප්‍රති විරුද්ධ ධර්මයෝ ගස්සලා දුවපියව් කියල එළවල දාල ස්ථාවර වෙන්තේ එතන ඉඳල තමයි සුත්‍ර ක්‍රමයේ හැටියට කපාකරන ධ්‍යාන ධර්ම අපි ගණන් ගන්නේ. ඊට මෙහා පැත්තේ පල්ලෙහා නීවරණ පොඩ්ඩක් යට ගස්සෙගෙන ධ්‍යාන හැටියට කපා කරන්න පුළුවන් ගුණය දරාගෙන ඉන්නවා හැබැයි එතන තිබෙනවා ‘ආරම්භ උපනිජ්ඣායන’ ගතිය. තෙරුවන් සරණයි!

ප්‍රශ්නය - තෙරුවන් සරණයි ස්වාමීන්වහන්ස අවසරයි - දැන් අපි ඉගෙන ගත්ත සිත් ගැන එතකොට මහග්ගත සිත් ගැන ඉගෙන ගත්ත. විතක්ක විවාර ප්‍රීති සුඛ ඒකග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිත ඊළඟට විවාර ප්‍රීති සුඛ ඒකග්‍රතා සහිත ද්විතීය ධ්‍යාන සිත ඒවගේ පංචම ධ්‍යානය වෙනකම් සිත් ඉගෙන ගත්ත. ඊළඟට ලෝකෝත්තර සිත් වලට යනකොට ස්වාමීන්වහන්ස විතක්ක විවාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යානයේ සෝවාන් මාර්ග සිත - එල සිත වශයෙන් සඳහන් වෙනවා. එතකොට ස්වාමීන්වහන්ස යම්කිසි කෙනෙක් ලෝකෝත්තර මට්ටමට එන්න නම් ධ්‍යාන සිත් හරහාම යන්න ඕනේ නේද කියක් එක හිතට ආව ස්වාමීන්වහන්ස. ඕක මීට ඉස්සෙල්ල ආපු ප්‍රශ්නයක් - ධ්‍යාන සිත්වලින් තොරව ලෝකෝත්තර මාර්ගයකට යෑමක් නැහැ වගේ තේරෙන්නේ. ඒක කොහොමද ස්වාමීන්වහන්ස පැහැදිලි කරගන්නේ. තෙරුවන් සරණයි!

පිළිතුර - අපි බොහොම පරෙස්සමෙන් ඔය ස්ථානය බිංගෙයක් තුලින් යන්න වගේ බිත්තිවල වද්දා ගන්නේ නැතුව හරි ගානට හෙතියන්න ඕන වාහනේ. ඕක වෙන්තේ මෙහෙමයි අපිට නිවන් අවබෝධ කරගැනීම සඳහා වැඩක් තියෙනවා. ඒ වැඩේ තමයි - හේතු වලින් හටගත්තාය කියන ධර්ම එකක් නැර ඔක්කෝම බැග් එක හළලා - එන එන ඒවා - එන එන ඒවා මෙනෙහි කරන්ට ඕනේ - ඒකෙ දකින්නට ඕනේ ලක්ෂණය - ඒ වැඩේට කියනවා විදර්ශනා කරනවා කියල. ඒ කියන්නේ ලක්ෂණය දකින විදර්ශනාව. හේතුවෙන් හටගත්ත දේවල් වල තිබෙන කැඩී බිඳී වැනසී යන්නාවූ ගතිය - ඒවගේ අස්සේ කිසිම වින්දනයක් හදාගන්න බැරි ගතිය - සන්තෝසයක් සතුටක් පොඩි වෙලාවකටවත් තියාගන්න බැරි ගතිය - ඒවගේම තමයි ඒවගේ අපි මීට කලින් පට්ටල කරගෙන තිබෙන්නාවූ පුද්ගලයෙක් දෙව් කෙනෙක් මනුස්සයෙක් කිසිම කෙනෙක් ගිහිල්ල ඔය වෙනස් වේවී වේවී යන එකක් උඩ ‘හිතීන්’ තියන්න බැරි ගතිය හෝ ඒකෙ අස්සෙන් මතු වෙන්තේ නැති ගතිය. සත්වයෙක් දෙවියෙක් පුද්ගලයෙක් බ්‍රහ්මයෙක් කියන හයිස හත්තිය තිබෙන්නාවූ එකක් ඒකෙ අස්සෙන් මතුවෙන්තේ නෑ. අපිට පිටින් ගිහිල්ල ඒකෙ තියන්නත් බෑ - ඔක්කොම හෝදගෙන යනවා. එතකොට මේ ටික බලන එකට කියනවා විදර්ශනා කරනවා කියල standard බොහොම high pitch එකේ යන technical වචනයක් ඕක. කියපු ගමන්ම හරි ගරු ගම්භීර වචනයක්. හැබැයි බලන්නේ ඕකේ ඔය ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය බල බලා ඉන්නවා. ඕක කරන්න පුළුවන් කම තියෙන්නේ කාමාවචර සිත්වලින්. Bright වෙච්ච කාමාවචර හොඳ බලවත් පණ ගැහිච්ච ඒවගේම විමර්ශනය කිරීමෙන් තෙත් වෙච්ච හිත්වලින් තමයි ඕක කරන්න පුළුවන් කම තියෙන්නේ. ඒකනිසා කාමාවචර සිත්වලින් තමයි විදර්ශනාව කරන්නේ. ඒවගේ අස්සේ තිබෙනවා - විදර්ශනා කිරීම මත - ඒ ලක්ෂණ බැලීම මත - කඩා වැටීම දුක කියන එක මෙනෙහි කිරීම මත පදනම් වූ - ඒ මත වැඩිච්ච හිතේ ඒකාග්‍රතා ස්වභාවයක් තියෙනවා. හැබැයි ඒකාරම්භණයක නෙමෙයි. හොඳට මේක තේරුම් ගන්න.

ඒක ඒකාරම්මණයක නෙමෙයි. ඒ ඒකාග්‍රතා ස්වභාවය තියෙන්නේ. ඒ ගතිය තියෙන්නේ එන එන අරමුණෙන් අරමුණට පැන පැන එක line එකේ ලක්ෂණ බල බලා - බල බලා අර බිම අහුලාගෙන කන්නාවූ කුකුළා වගේ එන එන - එන එන එකට තුඩෙන් ගහල අහුලාගෙන කන කුකුළාවගේ එන එන අරමුණ දෙන්නාවූ දේ බල බල ඉන්නවා. ඒක කාමාවචරයි - ඒක ඒකාරම්මණයක නෙමෙයි බහු අරම්මණයකයි - අරමුණු රැල්ලක ඉන්නේ - එනකොට ඒක ඒ විදියට තියෙනකොට ඒ හිතෙන් තිබෙනවා ධ්‍යාන ධර්ම. ඒ මොනවාද? 'විතක්කය' 'විචාරය' 'ප්‍රීතිය' 'වේදනාව' 'ඒකාග්‍රතාවය'. ඔය ටික ඒකෙන් වැඩ කරනවා. සහජාත ධර්මවලට ඒ විදියට බලපෑම් කරනවා. අර ධ්‍යානයක් ගත්තයින් පස්සේ තියෙන්නේ ඒ ධ්‍යානයේ තියෙන්නේ එන එන අරමුණු වලට බැහැරෙන බැහැරෙන යන්නේ නෑ. ඒකෙ එක අරමුණේ එක විදියකට පිහිටා සිටිනවා. එනකොට ඒකෙ 'විතක්කය' 'විචාරය' අර ශිල්පී hall එක්ක screen එක්ක දිහා බලාගෙන ඉන්නවා වගේ එකයි. හැබැයි ධ්‍යානයක් ඇතුළත ඉදිද්දී විදර්ශනා කරන්නේ නෑ. විදර්ශනා කරන්නේ - ඒකෙ අස්සේ තිබෙන්නාවූ එකඟ බව පවා මෙනෙහි කරන්නේ වෙන එකක් පාවිච්චි කරලා - ඒකෙන් එළියට බැහැල. මෙන්ම මෙහෙම එකක් තියෙනවා. ඔය ධ්‍යාන සිත් - ප්‍රථම ධ්‍යාන ද්විතීය ධ්‍යාන තෘතීය ධ්‍යාන කීයන ධ්‍යාන සිත් තියෙනවනේ - ඕවගේ තියෙනවා මහා පුදුම ගැම්මක්. ඒකට ගියේ කලින් තිබිවිව - සංවර වෙවිව කාමාවචර ගොන්නකින් බැහැරෙනනේ. මේ ධ්‍යානයක් අස්සට ගිහිල්ල යෝගියෙක් ඒකෙ යම්කිසි කාල ප්‍රමාණයක් ඒකාරම්මණයකවෙලා ඔය ධ්‍යාන ධර්ම එක්ක හසුරුවාගෙන පැය භාගයක් විනාඩි 45 ක් පයක් පමණ කාලයක් ඉඳල ඒ ආරම්මණය ගලවලා ඒකෙන් එළියට ආවොත් ඒකට කියනවා අපි ධ්‍යානයෙන් එළියට ආවයි කියල. රූපාවචර - ක්‍රියාත්මක වෙන සිතුවිලි වලින් මාරුකර ගත්ත පල්ලෙහා rate එකට. ඒ අරමුණෙන් මෙහා පැත්තට හිත හරවාගෙන පැයකින් පමණ එළියට ආවත් ආපු ගමන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ ඊට පස්සේ අර කාමාවචර සිත්තේ. හැබැයි කාමාවචර සිත්කියල නම් කරාට ඒ සිත් වලට අර ධ්‍යානයේ හිටපු වෙලාවේ අපේ හිතට ගහ ගත්ත - බලගන්වා ගත්ත ඒ ගතිය ධ්‍යානයෙන් එළියට ආවත් තියෙනවා. ධ්‍යානයෙන් එළියට ආවත් තමන් ධ්‍යානයේ ඉන්නව වගේ පුදුම හැඟීමක් දැනීමක් තියෙනවා. ඒක සාමාන්‍යයෙන් ඔය භාවනා ආසනයක වාඩි වෙලා එහෙම උනයිත් පස්සෙන් තියෙනවා. ධ්‍යානයක් ඇතුළට හිත බස්සාගෙන ඉඳලා ඒකෙන් එළියට ආවට පස්සේ කාමාවචර සිත් වලටත් අරකෙ කාන්දුවක් තියෙනවා. සුවද මල් තියෙන හඳුන්කුරු දැල්වෙන හඳුන් සුවද තිබෙන විහාරයක් අතුළට ගිහිල්ල ගොඩක්වෙලා ඒ හඳුන් තිබෙන සුවද දුම් තිබෙන විහාරය ඇතුළට ගිහිල්ල ඉඳලා යම්කිසි කෙනෙක් එළියට ආවයිත් පස්සේ දැනෙනවා තවත් අර විහාරයේ තිබෙන්නාවූ සුවද ඇහේ ඇඳුම් වලට කැවිලා තිබෙන ගතිය. ඒක එහෙමමයි. ඔය කපුරු බෝල දාල තියෙනවනේ රෙදි අල්මාරි වලට - ඒකෙන් එළියට ගත්තයින් පස්සේ ඒ රෙදිවල කපුරු සුවද එනවා. ඒවගේ ධ්‍යානයක් අස්සට ගිහිල්ලා තිබෙන්නාවූ සිත එක්තරා කාලයක් ඒකෙ ඉඳලා මෙහාට ආවත් - කාමාවචර range එකේ වැඩ කරත් අරකෙ තිබෙන්නාවූ ගතිය පුරුද්ද ශාන්තිය ශක්තිය ඒකෙ මෘදු බව ඒකෙ absorb වෙලා තිබෙන ටික ඔක්කොම ඒකෙ තිබෙනවා. ඒ අවස්ථාවක තමයි අර තමන් - ඒ හිටපු මනුස්සයෙක් විහාරයක් ඇතුළේ ඉඳලා එළියට ඇවිල්ල ආපහු විහාරය දිහා බලන්න වගේ ධ්‍යානයෙන් එළියට ඇවිල්ල එකෙන්ද දෙකෙන්ද තුනෙන්ද හතරෙන්ද ආකාසානඤ්චායතනයෙන්ද විඤ්ඤාණඤ්චායතනයෙන්ද ඕන එහෙකින් එළියට ඇවිල්ල අර වෙවිව වැඩේ දිහා බලනවා. එනකොට බලන්නේ ඒ ධ්‍යානයෙන් ගත්ත ගැම්මෙන් - එහෙම කරලා තමයි ඒ ශාන්ත කම ආදියෙන් තමයි තියුණු

වෙච්ච ලක්ෂණ බලල එතනින් ගැලවිලා අර සංස්කාර range එකේ ඉඳලා විසංඛාර නිර්වාණ ධාතුවට පත්වෙන්නේ. ඒක නිසා ඒ විදියට තමයි ඕකේ යන්නේ.

අනිත් එක ධ්‍යාන නැතුව මෙනෙහි කරත් මෙනෙහි කරත් මෙනෙහි කරත් ඒ අවස්ථාවකදී එක ක්ෂණයකින් හිත tune වෙලා යන අවස්ථාවකුත් තියනවා අර level එකට යනවා. හැබැයි ඒක කොයි වෙලේද - ඉඳගෙනද - නිදාගෙන ඉන්නකොටද - යනකොටද - ඒක කියන්න බෑ. එහෙම කියන්න බෑ. හේතුව ඔය ධ්‍යාන නැතුව භාවනා කරන අය හැම වෙලාවේම ඕලාරික තැනක ඉන්නේ. ඒ කියන්නේ ගොඩක් ලොකු ක්‍රියාවල් දිහා බල බල හැමවෙලේම ඒවගේ තැනක ඉන්නේ. සමහර වෙලාවට සියුම් වෙගෙන යනවා ආයිත් ඕලාරික වෙනවා ආයිත් සියුම් වෙනවා ආයිත් ඕලාරික වෙනවා - සිහිය නිරන්තරයෙන් පවත්වන්නට ඕන - දැන් අර ධ්‍යාන වල ඉන්න එක්කෙනා කල් ඇතුවම එයා සියුම් ස්වභාවය අතහැර තියෙන්නේ. ඒකනිසා එයාට සියුම් ස්වභාවය විදර්ශනා කරන්නට ආයේ අමුතුවෙන් අල්ලන්නට දෙයක් නෑ. එයාට තියෙන්නේ ලක්ෂණ බැලීම තමයි - විදර්ශනාව හරහා ගිහිල්ල නැත්නම් සියුම් ස්වභාවය කියන එක ඒකාග්‍රතා හිතෙන්ම එයා කල් ඇතුවම හසුකරගෙන තේරුම් අරගෙන ඉවරයි. යන්නේ නිවනට ඔය විදියටයි. තෙරුවත් සරණයි!

ප්‍රශ්නය - අවසරයි ස්වාමීන්වහන්සේ තෙරුවත් සරණයි! ස්වාමීන්වහන්ස දැන් ප්‍රථම ධ්‍යානයේ ඉඳල යනකොට අද ස්වාමීන්වහන්සේ විස්තර කල විදියට - අපි අහල තියෙන විදියට විතක්ක විචාර ආදිය එක එක ඉවත් වෙවී ඉවත්වෙවීනෙ යන්නේ ස්වාමීන්වහන්ස එතකොට දැන් රූපාවචර වලින් අපස්සේ අරූපාවචර ධ්‍යාන වලට යනකොට ආකාසානඤ්චායතනයට විඤ්ඤාණඤ්චායතනයට යනකොට ස්වාමීන්වහන්ස එතෙන්නේද මොනවාද යෙදෙන්නේ ස්වාමීන්වහන්ස?

පිළිතුර - ඒ හරියේදී භාවනා කරන්නේ නාම ධර්ම. නාම ධර්මයි ඒවාගේම ඒ ගත්තාඩු ආරම්භණයට හැරී බැඳී තිබෙන්නාඩු ධර්ම ටික තමයි ගන්නේ - අනිත් එක ප්‍රඥප්තියක් ගන්නවනේ. අර සංඥාව ගන්නවනේ ආකාසානඤ්චායතනය විඤ්ඤාණඤ්චායතනය කියන ඒවා ඒ පැනවීම - ඒ සංඥාව අරගෙන ඒකටනේ හිත ගොඩකරගෙන තියෙන්නේ - ඒකනේ ධ්‍යාන ධර්ම ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. එතකොට ටික වෙලාවක් විඤ්ඤාණ ආරම්භණයේ හරි ආකාස ආරම්භණයේ හරි ඉඳලා ඒ පැත්තෙන් අනිත් පැත්තට හැරිලා - ඒ කියන්නේ හිත ගලවගෙන ඊට පස්සේ හිතන්නෙත් ඒ නාම ධර්ම - ඒ සියුම් වෙච්ච සුක්ෂම වෙච්ච ප්‍රඥප්තියයි - නාම ධර්මයි තමයි මෙනෙහි කරන්නේ. එයා එන්නේ නෑ පල්ලෙහට. හේතුව - දන් බලන්නට ප්‍රථම ධ්‍යානයට යනකොට එයාට තිබෙනවා අරමුණක්. ඒක රූපමය අරමුණක්. එතකොට සියලු සත්වයෝ කියල ගත්තත් රූපමය අරමුණක්. ඊළඟට අනාපාන සතිය ගත්තත් ඒකත් රූපමය අරමුණක්. කසිණ ගත්තත් මනෝමය හදාගත්ත රූපමය අරමුණක් - එතකොට මෙයා මේ රූප වලින් මෙහෙම ගිහිල්ල ගිහිල්ල දැන් හතර වෙනි ධ්‍යානයට යනකොට රූප range එක එයා ඉක්මෙව්වා. එතකොට එක භාගයක් ඉවරයි. ඒ කියන්නේ එයාට රූප පිළිබඳව ආයිත් එයාට ආපස්සට හැරිලා මෙනෙහි කරන්නට දෙයක් නෑ රූපත් එක්ක තිබෙන්නාඩු ගනුදෙනුව හෙමිහිට හෙමිහිට අයිත් කරලා රූප වලින් ගොඩ උනා. එතකොට එක භාගයක් ඉවරයි. ඊට පස්සේ දැන් තියෙන්නේ අරූපාවචරයට යනකොට රූප කරදරයක්

නැ - තියෙන්නේ නාම. සංඥාවයි ප්‍රඥප්තියයි - නාමත් එක්ක handle කිරීම - එතැනදී කරන්නේ මොකක්ද? ඒ ටික තමයි එතෙන්නේදී හසුරුවන්ට තියෙන්නේ. බොහොම සියුම් වෙච්ච - බොහෝම සියුම් වෙච්ච දේවල් - ඒවගේ තිබෙන ධර්මය සියුම් උනාට ආරම්භණික වශයෙන් ඒකෙ තිබෙන්නාවූ ලක්ෂණ ටික ජෙනවනේ. ඒක අල්ලගන්නවා එතකොට එතනිනුත් විදර්ශනා කරලා -එතනින් නාම ධර්ම ටිකක් හරි විදර්ශනා කරන්න තියෙනවනේ - ඒකෙන් මිදිලා ඊට පස්සේ එයා අනිත් පැත්තට යනවා - ආන්න ඒකෙදී කියනවා ඉස්සරවෙලාම රූපයෙන් මිදුනා එක භාගයක් ඉවරයි ඊට පස්සේ නාමයෙන්ම මිදුන - සංඛාර වලින් මිදුන භාග දෙකක් ඉවරයි. ඊට පස්සේ එයා උභතෝභාගවිමුක්ත කියන්නේ ආන්න ඒ නිසයි.

ස්වාමීන්වහන්ස එතෙන්නේදී මට එකක් හිතුවේ දැන් පළවෙනි ධ්‍යානයෙන් දෙවෙනි ධ්‍යානයට යන්නේ සුත්‍ර ක්‍රමයට ගත්තම විතක්ක විචාර හරියට කරදරයක් වගේ හින්දනේ. එතකොට ස්වාමීන්වහන්ස එතනත් විතක්ක විචාර නාම ධර්මයේ ස්වාමීන්වහන්ස. එතනින් පළවෙනි එකින් එහාට යනකොටත් නාම ධර්ම ආශ්‍රය කරනවා වගේ කියල හිතෙනවා රූප නෙමෙයි කියල. මුලදී අනාපාන සතිය හරි රූපයක් අරමුණු උනාට දැන් පළවෙනි එක අතහැරලා දෙවෙනි එකට යනකොට එතන සම්බන්ධ වෙන්නේ නාම ගති ටිකක් නේද ස්වාමීන්වහන්ස?

පිළිතුර - මෙහෙමයි තියෙන්නේ. ධ්‍යාන ධර්ම විපස්සනා කිරීමයි ධ්‍යාන ධර්ම දෙවෙනි එකට පාදක කරගැනීම සඳහා අයිත් කිරීමයි කියන්නේ දෙකක්. ධ්‍යාන විපස්සනා කිරීමේදී මනෝමය වශයෙන් රූපමය ආරම්භණයක් හදාගෙන තියෙන්නේ. මොකක් හරි දෙයක් අරගෙන රූපයකින් හදාගත්ත අරමුණක් ඒකෙ අස්සේ ගහගෙන ඉන්නවා. එයා පළවෙනි ධ්‍යානයට හරි දෙවෙනි ධ්‍යානයට හරි තුන්වෙනි එකට හරි පාවිච්චි කරන්නේ ඒ ආරම්භණය. ඒක හැබැවටම ඕලාරික එකක් නොවුනාට එයාගේ හිතට ඒක ගස්ස ගන්න පුලුවන්. දැන් එතැනදී පළවෙනි එකේදී විතක්ක විචාර අයිත් කරන්න උත්සාහකරන්නේ සහ ඒ වැඩේ කරන්නේ එයාට ආරම්භණය තර කරගන්න ඕන නිසයි. අරම්භණේ හැලෙන්නේ නැතුව ඉන්ට ඕනේ නිසයි. ඒ වැඩේ එකක්.

හැබැයි ධ්‍යානයක ඉඳල ඇවිල්ල විපස්සනා කරනවයි කියල කියන්නේ ඒක වෙන එකක්. එකෙදී - විපස්සනා කිරීමේදී එයා අර ආරම්භණයට තිබිච්ච හැරී බැලීමයි ආරම්භණයේ තිබෙන්නාවූ ස්වභාවයයි ආරම්භණයේ තිබෙන්නාවූ නාම ධර්මයයි ඒ සියල්ලක්ම එයා විපස්සනා කරනවා. එතෙන්නේදී මොකක් හෝ වේවා දෙයක් දැනුනාද - කායික වශයෙන් මෘදු කමක් දැනුනාද ඒවත් බලනවා. හැබැයි මෙතැන කියන්නේ මෙහෙමයි. විදර්ශනා කිරීමේදී ගන්නේ සියුම් වෙච්ච නාම ධර්ම - එතකොට ඒවා රූපයක් ආධාර කරගෙන හිතේ මැවී හැදී අවාටු මනෝමය රූපයකට ඇදිච්ච නාම ධර්ම. හතරවෙනි ධ්‍යානයෙන් එහාට යන්නේ රූපයෙන් හදාගත්තාවූ මනෝමය රූප ධර්මයකට නෙමෙයි කෙලින්ම යන්නේ ආකාස ප්‍රඥප්තිය - විඤ්ඤාණ ප්‍රඥප්තිය - ඒ සම්පූර්ණයෙන්ම තිබෙන්නාවූ නාමයටම වැටී යන්නාවූ එහෙකට තමයි හැරෙන්නේ. ඒක නිසා තමයි කියන්නේ ඉස්සෙල්ලා රූපයෙන් මිදෙනවා ඊට පස්සේ නාමයෙන් මිදෙනවයි කියල.

හොඳමයි ස්වාමීන්වහන්ස ධර්මය දැන් අරුපාවචර ධර්මය වලට ලං වෙනකොට ඒ කියන්නේ එක දෙක තුන හතර ගිහිල්ලා ඒ පිළිවෙලටම නේද ස්වාමීන්වහන්ස ධර්මය ලබන්නේ? එහෙම පිළිවෙලට යන්නේ නැතුව කෙනෙකුට කෙලින්ම අරුපාවචර ධර්මය වලට යන්න පුළුවන්ද? ඒකෙන් එක එක ඒවාට ඒ කියන්නේ නේවසංඥානාසංඥායතනයට යන්න පුළුවන්ද ආකාසානඤ්චායතනයට විඤ්ඤාණඤ්චායතනයට පිළිවෙලින් ගොඩ නොවී?

පිළිතුර - යන්න බෑ මහත්තය. යන්න බෑ කියන්නේ මෙන්න මෙහෙම එකක් තියෙනවා. දැන් අපි යම්කිසි උසස් අධ්‍යාපනයක් degree එක්ක ගන්න යනකොට ඒකේ ප්‍රාථමික අවස්ථා stages පාස්කරන්ට ඕනෑ. එහෙම ගියාත් පස්සේ තමයි ඒකේ යන්න පුළුවන් කම තියෙන්නේ. ඒවගේම තමයි අපි උස කන්දකට යනකොට මහත්තය සමහර දේවල් තියෙනවා skip කරන්න බෑ පඩි. ඒවගේ යන්න ඕන පිළිවෙලකට. එතකොට තමයි යාගන්න පුළුවන් කම තියෙන්නේ. හැබැයි මෙන්න මෙහෙම එකක් තියෙනවා. අපි හිතමු පළවෙනි ධර්මයේ හිතක් පවත්වාගෙන යනකොට ඒ පළවෙනි ධර්මයේ ඒ හිත දෙවෙනි එකට යන්න හදනකොට සමහර වෙලාවට තුනේ හතරේ වගේ පොඩි වෙලාවක් වැඩ කරනවා. ඒක ධර්මය අස්සේ වෙන එකක් නෙමෙයි. ධර්මයට වැඩ කරන උපචාර අවස්ථාවේදී ඕක වෙන්නේ - ඒ කියන්නේ පළවෙනි ධර්මයෙන් එළියට ඇවිල්ල දෙවෙනි ධර්මයට කටයුතු කරන කාලයක් තියෙනවනේ. හැමවෙලේම ප්‍රථම ධර්මය ප්‍රතික්ෂේප කරන්න ඕනෙතේ දෙවෙනි ධර්මයට යන්න ඕන එක්කෙනා. ඒ ප්‍රථම ධර්මයට ගොඩ වෙන්නේ නැතුව - ප්‍රතික්ෂේප කර කර - ඒකෙන් හිත අයිත් කර කර අර භාවනා අරම්මණයේ හිත ශාන්තව ගැට ගසාගෙන ඉන්නකොට පොඩි මොහොතකට දෙහෙකට ටිකක් ඉස්සරහට යනවා. දෙවෙනි ධර්මයට නෙමෙයි උපේක්ෂා සහගත වෙච්ච ගතියකට යනවා. හැබැයි ඒ උනාට ඒක හයි යනු. අපි හිතමු මෙහෙම - උත්සවයක් තියෙන වෙලාවට ඒකට සම්බන්ධ වෙච්ච නැති කෙනෙක් - ඒ කියන්නේ අනාරාධිත කෙනෙක් - ඒ ගෙදර වැඩ කරන එක්කෙනෙක් ඉන්නවා. එහෙම නැත්නම් පිටින් ආපු එක්කෙනෙක් - එයා ඒ ශාලාවේ අනිත් අය ඉන්දෙද්දී ශාලාව මැදින් ගියා කියල එයා ඒකේ කොටස් කාරයෙක් වෙන්නේ නෑ - ශාලාවේ අනිත් අයවගේ. ආරාධිතව ඉන්නවා ඒ ගොල්ල වාඩිවෙලා ඉන්නවා කෑම බීම කනවා බොනවා නමුත් එයාටත් ඒ අස්සෙන් hall එක මැදින් එහා පැත්තට යා ගන්න හරි මෙහා පැත්තට ඒ ගන්න හරි cross කරන්න හරි අවස්ථාවක් සැලසෙනවා. එයා එහෙම කරා කියල එයා ඒකේ උත්සවයට ආරාධනා කරපු එක්කෙනෙක් නෙමෙයි. ඒවගේ සමහර වෙලාවට හිටපු ගමන්ම හිත ටක් ගාල පොඩි වෙලාවකට tune වෙලා උපේක්ෂා ගතවෙලා යනවා. හැබැයි ඒ උනාට ඒක ස්ථාවර නෑ. පොඩි නිකං light වගේ යන එකක්. එහෙම උනාට ඒවා ද්විතීය ධර්මය තෘතීය ධර්මය වතුන්ට ධර්මය හැටියට ස්ථාවර වෙච්ච ඒවා හැටියට සලකන්නේ නෑ. හොඳට ආරම්මණයේ ගිලගෙන ආරම්මණයේ පවත්වන්ට පුළුවන් හිත තමයි අංග ගණනයෙන් ධර්මය හැටියට සලකන්නේ. තෙරුවන් සරණයි!

හොඳමයි ස්වාමීන්වහන්ස අහල තිබුනෙන් ඒවාගේ තමයි ඔබ වහන්සේ කියල දීලත් තිබුනා මහා පරිනිර්වාණ සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන්වහන්සේ පිරිනිවන් පාන අවස්ථාවේදී එකින් එකට අග ඉදල මුලටත් මුල ඉදල අගටත් ධර්මය වලට සමවැදුන අහල තියෙනවා වගේ මතකයි ස්වාමීන්වහන්ස - මට ඒක ගැන ගැටළුවක් ආවේ මේ මහා සච්චක සූත්‍රයේ බුදුහාමුදුරුවෝ සච්චකට කියන විස්තරයේදී තියෙනවා අලාර කාලාම ගාවට ගිහිල්ල ආකිඤ්චඤ්ඤායතන

ධ්‍යානයක් උද්දකරාමපුත්ත ගාවට ගිහිල්ල නේවසංඤානාසංඤායතනයක් ලබාගෙන පස්සේ බෝධිසත්වයෝ තීරණය කලානේ ඒ ධ්‍යාන වලින් බුහුමලෝක වල විතරයි උපදින්න තියෙන්නේ කියල ඊට පස්සේ දුෂ්කරක් ක්‍රියා කරනවනේ. එතකොට දුෂ්කරක් ක්‍රියා කරල අවසාන කාලයේදී බෝධිසත්වයන්ට මතක් වෙනවා පිය රජතුමාගේ වස් මගුල දවසේ ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැදිලා ඒ ඇතිවෙව්ව සුඛය. ඒක මතක්වෙලා උන්වහන්සේ හිතනවනේ මම මේ සැපයට භයද? කියලා ඊට පස්සේ හිතනවා නෑ මම මේ සැපයට භය වෙන්නේ නැහැ කියලනේ දුෂ්කරක් ක්‍රියා කරන එක අත අරිනවා කියල ඒ සුත්‍රයේ සඳහන් වෙනවා ස්වාමීන්වහන්ස. එතකොට මට හිතන මේ අවුරුදු 6 ක් ඇතුලත්නේ මේ අත්දැකීම තියෙන්නේ ආලාර කලාම උද්දකරාම තුමන්ලා ගාවට ගිහිල්ල මේ අරුපාවචර ධ්‍යාන ලබපු. එතකොට රුපාවචර ධ්‍යාන වලට පිළිවෙලින් යනවා නම් ස්වාමීන්වහන්ස දැන් උන්වහන්සේට මතක් වෙන්න තිබුන නේද කියල මට හිතන මේ ලඟ වෙව්ව අත්දැකීමේදීත් එහෙනම් විතක්ක විචාර නැති ප්‍රථම ධ්‍යාන අත්දැකීම මතක් වෙන්නේ නැතුව අර පොඩිකාලේ කරපු ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානයට ආපු ඒවා සිහි උනේ ඒවා skip කරලා ගිහිල්ලද කියල වගේ මට හිතන. ඒ හින්දා තමයි ස්වාමීන්වහන්ස ඒ ගැටලුව ආවේ.

ස්වාමීන්වහන්සේ - ඔය ඇත්ත වශයෙන්ම මහත්තය අදහස් වෙන තාලෙනේ. දැන් බෝධිසත්වයන් වහන්සේට ස්වකීය ඒ ධ්‍යානය ආවේ අලාර කලාම උද්දකරාම පුත්ත කියපු විදියටමද නැත්නම් ස්වකීය අරම්මණයක් ගොඩ නගාගෙන ඒකෙන් තමන්ට දැනිවිච විදියද. දැන් ආලාර කලාම උද්දකරාම පුත්ත ගාවට ගිහිල්ල ඒ ගොල්ල ගාව අනාපාන සතිය ඉගෙන ගත්තේ නෑ බෝධිසත්වයන් වහන්සේ. ඒ ගොල්ලන්ගේ තිබුනේ වෙන ධ්‍යාන භාවනා ක්‍රම. ඒක කෝකද කියල ඒ භාවනා ක්‍රම විස්තර කරන්නෙත් නෑ. ඔය ආලාර කලාමලා ගාවට ගියාට පස්සේ මොකක්ද භාවනාව කියල විස්තර කරන්නෙත් නෑ. හැබැයි stages විතරයි විස්තර කරන්නේ - මේ තැනට ගියා කියල. හැබැයි උන්වහන්සේ ස්වකීය විදියට අත් විදපු එක මතක් වෙනවා. ඒ මතක් වෙන්නේ තමන්ට ඉස්සෙල්ලාම කියල තමන්ට දැනිවිච දේ. මෙහෙම එකක් තියෙනවා මහත්තයා යම්කිසි දවසක කර්මයක් බල පානවා ඒවගේම තමයි යමක් කියල දුන්නයිත් පස්සේ ඒ කියල දීපු දේ අනුව ඉස්සරහට යෑමයි තමන්ගේ හිතට යම්කිසි දෙයක් ස්වබුද්ධියෙන් ආලෝකයක් හැටියට ගැනීමයි කියන දෙක අතර වැඩි බලයක් තියෙන්නේ තමන්ගේ ස්වකීය හිතට එළියක් හැටියට ආලෝකයක් හැටියට වෙව්ව අවබෝධයයි. ඕක ඔය සාමාන්‍ය මිනිස්සු එක්ක කලා කරන කොටත් තියෙනවා. මම පුංචි කාලේ මට මෙන්න මෙහෙම එකක් උනා ස්වාමීන්වහන්ස කියල කියනවා. ඒක හරි. අපේ පෞද්ගලික ජීවිත වලත් ඕවා තියෙනවා. අපිට කෙලින් කෙනෙක් කියල දීපු එකක් හරහා කරගෙන කරගෙන ගියාට යම් යම් දේවලත් තියෙනවා. හැබැයි ස්වකීයව ඇති වෙව්ව යම් යම් දේවලත් තියෙනවා. ඒකෙන් ගත්තයිත් පස්සේ අපේ හිතට ස්වකීයව දැනිවිච දේ තමයි හිතට එන්නේ. බෝධිසත්වයන් වහන්සේටත් ඒ ධර්මස්වභාවය ඒකයි. ඒකනිසා ඒක නෙමෙයි. උන්වහන්සේට පොඩි කාලේ තමන්ගේ line එකේ ආපු එක උන්වහන්සේගේ කර්ම කාලයත් ගෙව්ලා ගියා උන්වහන්සේට හරියට අර ධර්මඥානයට ගැලපෙන භාවනාවක් එතනදී මතක් උනා. එක් තමයි උනේ.

හොඳයි ස්වාමීන්වහන්ස බොහොම පිං!

අද දවසේදීත් කලාණ මිතුර මිතුරියනි අපිට අගනා අවස්ථාවක් උදා උනේ. ඒ උතුම් වූ සුවිසි ප්‍රත්‍යයෙන් ධර්මය ඉගෙන ගන්නත් ඒවගේම කලාණ මිතුරු මිතුරියන්ට ඇති ප්‍රශ්න වලට පිළිතුරු ලබා ගැනීමටත්. රැස්ව සිටින්නාවූ සියලුම දෙනා වෙනුවෙන් ගෞරවණීය ස්වාමීන්වහන්ස ඔබ වහන්සේ මේ කලාවූ මේ උතුම් ධර්ම දානමය පුණ්‍යක්‍රියාව හේතුවෙන් ඔබ වහන්සේ ප්‍රාර්ථනා කරන බෝධියකින් වතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මය පූර්ණ වශයෙන්ම අවබෝධ කරගැනීමට මේ කුසලයත් අපි විසින් මෙතුවක් කල් සංසාරයේ පුරාවටම කලාවූ කුසලයෙනුත් හේතුවක් වේවා කියා ප්‍රාර්ථනා කරනවා ස්වාමීන්වහන්ස. එසේ කරමින් මම ඔබ වහන්සේටම යොමු වෙනවා ස්වාමීන්වහන්ස අද දිනයේ සාකච්ඡාව නිමා කිරීම සඳහා. තෙරුවන් සරණයි!

ස්වාමීන්වහන්සේ - හොඳයි පින්වත්නි සැමදෙනාටම සැනසිල්ලක් වේවා! තෙරුවන් සරණයි! ඉතිං අපි අද දවසෙත් ලොවතුරා බුදුරජාණන්වහන්සේ දැක වදාළ - දැන වදාළ - උන්වහන්සේගේ ඥානයේ සැපිව්වතැන - ධර්ම - ඒවාගේම සාමාන්‍ය කෙනෙක් කථාකරන්නේ නැති සහ හිතන්නේ බලන්නේ නැති විශාල ගැඹුරක ගිහිල්ල තමයි අපි මේ කථාකරේ අපේ මට්ටමෙන්. ඒවාට සවන්දීගෙන මේ පින්වතුනුත් තම තමන්ගේ නුවණ මෙහෙයවේවා. ඒ තැන් වලට ගොඩවෙන්නට යන්නට හිතන්නට බලන්නට. ඒකමහා උත්සාහයක් සහ ධර්මවිවය වැඩීමක් - ධර්මවිවය සම්බොජ්ඣංගය වැඩීමක්. ධර්මවිවය සම්බොජ්ඣංගය වැඩෙන වැඩ කරනකොට සතිය වීර්ය පිහිටනවා. සමහරවිට උපේක්ෂා වෙනවා සමහරවිට ප්‍රීතිය හැදෙනවා. ඒවගේ උත්සාහයක් මේ පිංවතුන් දැරුව. ඒවගේම තමයි මෝහයට පහර දීදී මේ ධර්ම ඵක්ක හිත ඵක්කාසු කරා ගොනුකරා. අලෝභය ඉදිරිපත් කරගත්තා ලෝභයට පහර දීදී මේ ධර්ම වලට හිත ගොඩ කරා. ඒ නිසා උතුම් ධර්මය ඇසීම තුළ ප්‍රතිපදාවක අධ්‍යාත්මික වශයෙන් යෙදුනා. ඒ සියලුම පුණ්‍ය ධර්මයන්ගේ කුසල ධර්මයන්ගේ බලයෙන් ශක්තියෙන් තුනුරුවන් සතු අනන්ත අපරිමාණ ගුණානුභාව බලයෙන් පිංවත් ලලිත් දළුවන්ත මහත්මයාටත් ඒ පවුලේ සැම දෙනාටමත් ජයන්ත මහත්මයා ඒවගේම ප්‍රශ්න ඇසූ ඒ පිංවත් මහත්මයා ඇතුළු සැම දෙනාටමත් අසාගෙන සිටියාවූ කලාණමිත්‍ර මණ්ඩලයේ සැම දෙනාටමත් මෙපින් බලයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම ඉතාමත්ම සුවසේ ධර්ම හොයා හොයා ධර්මය දැනගනිමින් නිවැරදි පාරක සම්මාදිට්ඨියෙහි හිත පිහිටුවාගෙන මිත්‍යා දිට්ඨියට නොවැටී සෘජු මාර්ගයේ ගමන් කරන්නට ලැබේවා! ඒ සඳහා කායික වශයෙන් පවතින නිරෝගී භාවය මානසික වශයෙන් පවතින්නාවූ කෙලෙසුන්ගෙන් රෝගයට පත්වෙන්නේ නැති නිරෝගී භාවය ඇතිවේවා! ඉවසීම මේ මහා පොළොව වගේ හැමදෙනාගේම සන්තාන තුළ වැඩේවා! උපේක්ෂා ගුණයත් පිහිටාවා! සැමදෙනාටම ධර්මය අවබෝධ කරගෙන තේරුම් අරගෙන ලොවතුරා බුදු පසේ බුදු මහා රහතන්වහන්සේලා අවබෝධ කර ගත්ත නිවී ගිය නිර්වාණ ධාතුවෙන් සැනසෙන්නට ලැබේවා! නිවන් පිණිස මේ සියලු කුසල ධර්මයන් හේතු උපනිග්‍රය වේවා! කියල මෙමුත්‍රියෙන් පින්දෙමින් ප්‍රාර්ථනා කරනවා. සැම දෙනාටම තෙරුවන් සරණයි!

සාධු! සාධු! සාධු!

සිලවන්තං ගුණවන්තං - පුඤ්ඤක්ඛේත්තං අනුත්තරං
දුල්ලබ්බෙන මයා ලද්ධං - පස්සිතුං වන්දිතුං චරං
සාරිපුත්තාදි ථේරානං - ආගතං පටිපටියා
සද්ධා සිලං දයා වාසං - බුද්ධ පුත්තං නමා මහං

ඉහත සඳහන් ධර්ම දේශනාව
අති පුජ්‍ය හත්තේ ජිනාලංකාර ස්වාමීන්වහන්සේ විසින් දේශිතයි.